

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2025 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: Управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства
для зміцнення його фінансового стану в умовах збройного протистояння**

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Валерій РЕВА

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Світлана ХАЛАТУР

Дніпро – 2025

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
« _____ » _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Реві Валерія Ігоровича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства для зміцнення його фінансового стану в умовах збройного протистояння

Науковий керівник: Халатур Світлана Миколаївна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «07» жовтня 2025 р. № 2996

2. Термін подання здобувачем роботи: «05» грудня 2025 року.

3. Вихідні дані до роботи: фінансові та статистичні дані ПФФ «Агроцентр», нормативно-правові акти України у сфері фінансів та аграрного сектору, а також матеріали наукових досліджень та інформація з відкритих інтернет-джерел.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Вступ. 2. Теоретичні аспекти управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства. 3. Діагностика ліквідності та фінансового стану ПФФ «Агроцентр». 4. Шляхи вдосконалення управління ліквідністю для зміцнення фінансового стану сільськогосподарського підприємства. 5. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Фактори, що впливають на ліквідність. 2. Структура механізму управління ліквідністю в умовах економічної нестабільності та збройного протистояння. 3. Зміни врожайності зернових і технічних культур агрофірми. 4. Динаміка структури активів ПФФ «Агроцентр» у 2020-2024 рр. 5. Динаміка структури фінансових ресурсів ПФФ «Агроцентр». 6. Показники фінансової стійкості ПФФ «Агроцентр». 7. Динаміка показників ліквідності ПФФ «Агроцентр». 8. Рівні стратегічного управління ліквідністю агропідприємств.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «19» травня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні аспекти управління ліквідністю сільськогосподарських підприємств	травень-червень 2025	виконано
2	Діагностика ліквідності та фінансового стану ПВФ «Агроцентр»	липень-серпень 2025	виконано
3	Шляхи вдосконалення управління ліквідністю для зміцнення фінансового стану сільськогосподарського підприємства	вересень-жовтень 2025	виконано
4	Висновки і пропозиції	листопад 2025	виконано
5	Оформлення роботи	грудень 2025	виконано

Здобувач _____
(підпис)

Валерій РЕВА

Керівник роботи _____
(підпис)

Світлана ХАЛАТУР

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Сутність ліквідності підприємства та основні критерії її оцінки	8
1.2. Фактори, що впливають на ліквідність у сільському господарстві	17
1.3. Механізм управління ліквідністю в умовах економічної нестабільності та збройного протистояння	34
Висновки до розділу 1	44
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ЛІКВІДНОСТІ ТА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПВФ «АГРОЦЕНТР»	46
2.1. Загальна характеристика ПВФ «Агроцентр» і специфіка його діяльності	46
2.2. Аналіз фінансових ресурсів і структури активів підприємства	55
2.3. Оцінка показників ліквідності та впливу кризових факторів на фінансовий стан сільгосппідприємства	67
Висновки до розділу 2	73
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	76
3.1. Стратегічні підходи до управління ліквідністю аграрного підприємства	76
3.2. Побудова моделі оптимізації оборотних активів агропідприємства	83
3.3. Оцінка ефективності запропонованих рішень та їх вплив на стійкість підприємства	87
Висновки до розділу 3	93
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	98
ДОДАТКИ	105

РЕФЕРАТ

Тема: «Управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства для зміцнення його фінансового стану в умовах збройного протистояння»

Кваліфікаційна робота містить: 104 с., 8 рис., 14 табл., 1 додаток, 61 літературне джерело.

Об'єкт дослідження – процеси управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства.

Предмет дослідження – напрями, методи та інструменти підвищення ліквідності, що забезпечують стабільність фінансового стану підприємства в умовах збройного протистояння.

Метою роботи є теоретичне та практичне обґрунтування ефективних методів управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства для підвищення його фінансової стійкості та забезпечення стабільної діяльності в умовах збройного протистояння.

Методи дослідження – методи фінансового аналізу, економіко-математичні моделі лінійного програмування, сценарний та порівняльний аналіз.

В ході виконання кваліфікаційної роботи розроблений комплексний підхід до управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства з використанням моделі оптимізації оборотного капіталу та сценарного аналізу для підвищення фінансової стійкості в умовах кризових факторів.

Результати рекомендовані до впровадження ПВФ «Агроцентр» у м. Дніпро, Дніпропетровська область.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ЛІКВІДНІСТЬ, АГРАРНЕ ПІДПРИЄМСТВО, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ОБОРОТНІ АКТИВИ, КОРОТКОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, КОЕФІЦІЄНТИ ЛІКВІДНОСТІ, ОПТИМІЗАЦІЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

KEYWORDS

LIQUIDITY, AGRICULTURAL ENTERPRISE, FINANCIAL STABILITY, CURRENT ASSETS, SHORT-TERM LIABILITIES, LIQUIDITY RATIO, OPTIMIZATION OF CURRENT ASSETS

ВСТУП

Управління ліквідністю є ключовим аспектом забезпечення фінансової стійкості підприємства, оскільки визначає його здатність своєчасно виконувати зобов'язання та ефективно використовувати фінансові ресурси. Для сільськогосподарських підприємств ця проблема набуває особливої значущості через сезонність виробництва та коливання ринкових цін на продукцію. В умовах збройного протистояння рівень фінансових ризиків зростає, що ускладнює планування грошових потоків та загрожує платоспроможності підприємств. Руйнування інфраструктури та обмежений доступ до фінансових ресурсів негативно впливають на операційну діяльність і збільшують заборгованості. Формування ефективної системи управління ліквідністю стає необхідним для забезпечення стабільності виробничих процесів. Впровадження сучасних фінансових інструментів, таких як факторинг, форвардні контракти та страхування ризиків, сприяє підвищенню мобільності фінансових ресурсів. Наукове дослідження взаємозв'язку між ліквідністю та фінансовою стійкістю дозволяє виявляти критичні ділянки управління оборотним капіталом. Підвищення ліквідності безпосередньо впливає на ефективність використання активів і зниження фінансових ризиків. Ефективне управління ліквідністю забезпечує фінансову безпеку підприємств і стабільність розвитку регіонів. Таким чином, дослідження проблем управління ліквідністю сільськогосподарських підприємств у контексті збройного протистояння є актуальним і має високу практичну значущість.

Проблеми управління ліквідністю та фінансової стійкості підприємств досліджували такі науковці, як В.З. Антонюк, Ю.М. Заволока, І.В. Заюков, І.В. Соломніков, Н.С. Танклевська, які розглядали механізми оцінки ліквідності та методи оптимізації оборотного капіталу. Вчені Н.М. Бондаренко, А.В. Грилицька, О.Т. Левандівський, К.В. Сухецька

підкреслюють важливість комплексного підходу до управління фінансовими ресурсами, включаючи прогнозування грошових потоків і використання сучасних фінансових інструментів. Окремі дослідження С.А. Ачкасової, Ю.М. Лопатинського, С.М. Халатур, Ю.В. Шушкової присвячені впливу зовнішніх ризиків і кризових факторів на платоспроможність підприємств, зокрема в умовах військових конфліктів і економічної нестабільності. Незважаючи на наявність наукових праць, питання управління ліквідністю саме в аграрному секторі України та в умовах збройного протистояння досліджені недостатньо, що обґрунтовує необхідність проведення даного дослідження.

Метою даного дослідження є теоретичне та практичне обґрунтування ефективних методів управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства для підвищення його фінансової стійкості та забезпечення стабільної діяльності в умовах збройного протистояння.

Досягнення даної мети потребувало опрацювання таких завдань:

- визначити поняття ліквідності підприємства, її роль у фінансовій стратегії та основні критерії оцінки;
- проаналізувати внутрішні та зовнішні фактори, що формують рівень ліквідності аграрного підприємства;
- дослідити методи та інструменти управління ліквідністю в кризових умовах;
- охарактеризувати ПВФ «Агроцентр», визначити його організаційну структуру, специфіку діяльності та джерела фінансування;
- провести аналіз активів, оцінити структуру та ефективність використання фінансових ресурсів;
- розрахувати та проаналізувати ключові показники ліквідності та оцінити вплив кризових явищ на фінансову стабільність;
- розробити стратегічні напрямки управління ліквідністю для підвищення фінансової стійкості;

- створити економіко-математичну модель для оптимізації структури та обсягу оборотних активів підприємства;
- оцінити результативність запропонованих рішень та визначити їхній вплив на фінансову стійкість ПВФ «Агроцентр».

Об'єктом дослідження визначено процеси управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства.

Предмет дослідження: напрями, методи та інструменти підвищення ліквідності, що забезпечують стабільність фінансового стану підприємства в умовах збройного протистояння.

У роботі використовувалися класичні методи фінансового аналізу для оцінки ліквідності, структури активів і капіталу, а також визначення впливу кризових факторів на фінансову стійкість підприємства. Для прогнозування ефективності управління оборотним капіталом застосовувалися економіко-математичні моделі лінійного та нелінійного програмування. Крім того, використовувався сценарний та порівняльний аналіз для обґрунтування управлінських рішень і розробки практичних рекомендацій.

Інформаційне забезпечення дослідження базується на фінансових і статистичних даних ПВФ «Агроцентр», нормативно-правових актах України у сфері фінансів та аграрного сектору, а також на матеріалах наукових досліджень та інформації з відкритих інтернет-джерел.

Наукова новизна роботи полягає у розробці комплексного підходу до управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства з використанням моделі оптимізації оборотного капіталу та сценарного аналізу для підвищення фінансової стійкості в умовах кризових факторів.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування розроблених підходів та моделей для оптимізації оборотного капіталу і покращення ефективності фінансового управління аграрних підприємств.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність ліквідності підприємства та основні критерії її оцінки

Сутність ліквідності підприємства полягає у здатності суб'єкта господарювання оперативного, без істотних фінансових втрат та збереженням економічної вартості трансформувати власні активи в грошові кошти, необхідні для своєчасного виконання поточних фінансових зобов'язань. Ліквідність визначає реальну фінансову спроможність підприємства реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, зокрема кон'юнктурні зміни ринку, коливання попиту, цінові ризики, затримки розрахунків із контрагентами. Вона відображає ефективність організації оборотного капіталу, раціональність структури активів і співвідношення між короткостроковими ресурсами та короткостроковими зобов'язаннями. Чим вищою є ліквідність, тим більшу свободу дій має підприємство у вирішенні оперативних та стратегічних завдань, оскільки його фінансова гнучкість дозволяє уникати надмірної залежності від позикових коштів та запобігає появі ризиків неплатоспроможності [3].

Ліквідність є багатогранною характеристикою, що охоплює як внутрішні економічні процеси підприємства, так і його позицію на ринку. Внутрішньо вона демонструє здатність керівництва підтримувати оптимальний обсяг грошових резервів, забезпечувати швидкий обіг капіталу, ефективно управляти запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими потоками. Зовні ж ліквідність визначає рівень довіри з боку кредиторів, інвесторів, фінансових установ та партнерів, адже підприємства з високою ліквідністю сприймаються як стійкі, надійні та здатні виконати свої зобов'язання без затримок. Саме тому ліквідність виступає ключовою передумовою формування позитивної кредитної історії та успішної взаємодії

з контрагентами [19].

Важливим аспектом сутності ліквідності є її тісний зв'язок із платоспроможністю. Якщо платоспроможність показує здатність погашати зобов'язання в конкретний момент часу, то ліквідність визначає, наскільки ефективно підприємство може мобілізувати свої ресурси для забезпечення цієї платоспроможності у майбутньому. Ліквідність є стратегічним показником, що характеризує довготривалу фінансову стабільність і перспективний розвиток підприємства. Вона відображає не лише поточний фінансовий стан, але й якість управлінських рішень, ступінь диверсифікації активів, ефективність бізнес-процесів та здатність до швидкої адаптації [22].

Сутність ліквідності підприємства полягає у здатності забезпечувати безперебійні розрахунки, зберігати фінансову стійкість та уникати кризових ситуацій шляхом своєчасної трансформації активів у грошові ресурси. Ліквідність є основою надійності бізнесу й одним із головних критеріїв оцінювання ефективності його фінансового менеджменту, визначаючи перспективу розвитку, стабільність фінансових потоків та можливості реалізації стратегічних цілей [32].

Поняття ліквідності підприємства відображає ключову характеристику його фінансового стану, яка визначає здатність суб'єкта господарювання своєчасно й у повному обсязі виконувати свої поточні зобов'язання, перетворюючи активи на грошові кошти без істотних втрат їхньої вартості. Ліквідність підприємства формується під впливом багатьох чинників і є результатом взаємодії структури активів, фінансової політики, організації операційних процесів та зовнішнього середовища. Одним із основних аспектів ліквідності є швидкість трансформації активів у грошові кошти: чим швидше підприємство здатне реалізувати активи за справедливою вартістю, тим вищим є рівень його ліквідності. У цьому контексті активи класифікують за ступенем ліквідності – від найбільш ліквідних (грошові кошти та їх еквіваленти) до менш ліквідних (запаси, необоротні активи), що безпосередньо впливає на можливість оперативного реагування на фінансові

потреби. Водночас критично важливим є аспект збереження вартості активів при їхній реалізації: підприємство повинно бути здатним продавати активи без суттєвих дисконтувань, оскільки значні втрати вартості знижують економічну ефективність та обмежують можливість покриття поточних зобов'язань [33].

Ще одним важливим елементом ліквідності є здатність підприємства покривати короткострокові фінансові зобов'язання за рахунок власних мобільних ресурсів, без залучення додаткових джерел фінансування. Така спроможність життєво необхідна для підтримання платоспроможності, уникнення прострочень та забезпечення стабільних відносин із кредиторами, постачальниками та іншими контрагентами. Ліквідність у цьому аспекті можна розглядати як індикатор фінансової надійності підприємства, що демонструє його готовність реагувати на непередбачені витрати й коливання грошових потоків. При цьому ключову роль відіграє баланс між обсягом ліквідних активів і величиною поточних зобов'язань, адже навіть значний обсяг майна не забезпечує ліквідності, якщо воно важкореалізоване або потребує додаткового часу для продажу [41].

Ліквідність підприємства є комплексною характеристикою, що відображає фінансову гнучкість, оперативність управління ресурсами та ефективність політики формування активів і зобов'язань. Вона поєднує в собі як кількісні параметри – співвідношення між активами й пасивами, швидкість обігу коштів, грошові надходження, – так і якісні аспекти, включаючи структуру активів, їхню ринкову привабливість, стан розрахунків із дебіторами та можливість підприємства швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Ліквідність виступає одним із визначальних критеріїв ефективності фінансового управління та стійкості бізнесу, забезпечуючи його здатність не лише виконувати зобов'язання, а й підтримувати конкурентоспроможність та стратегічний розвиток у довгостроковій перспективі [52].

Насамперед ліквідність залежить від структури активів підприємства,

оскільки різні види майна мають відмінну швидкість перетворення у грошові кошти: грошові ресурси й короткострокові фінансові інвестиції реалізуються миттєво, тоді як дебіторська заборгованість потребує часу для повернення, а виробничі запаси та основні засоби є найменш ліквідними. Раціональне управління активами, зокрема скорочення частки повільнорухомих запасів, оптимізація складу обігових коштів та забезпечення їх швидкої оборотності, сприяє підвищенню загального рівня ліквідності [48].

Важливим чинником є політика управління запасами, оскільки надмірний їх обсяг призводить до «заморожування» коштів у матеріальних ресурсах та уповільнює фінансові потоки. Натомість недостатність запасів може спричинити перебої у виробництві й порушити ритмічність надходжень виручки. Ліквідність також суттєво залежить від стану дебіторської заборгованості: її велика частка, довгі строки погашення або наявність сум сумнівної якості знижують здатність підприємства оперативно отримувати грошові надходження для покриття поточних витрат і боргів. Ефективна кредитна політика, регулярний моніторинг контрагентів, запровадження механізмів стимулювання своєчасних оплат і мінімізація простроченої заборгованості безпосередньо покращують ліквідність [40].

Водночас значний вплив має структура та обсяг короткострокових зобов'язань. Підприємства, які активно залучають короткострокові кредити або мають високий рівень поточної кредиторської заборгованості, стикаються з ризиком дефіциту ліквідних активів для виконання термінових зобов'язань. Рівномірний графік платежів, диверсифікація джерел фінансування та оптимальне співвідношення власного й позикового капіталу допомагають уникнути надмірного навантаження на оборотний капітал. Значною мірою ліквідність визначається обсягом та стабільністю грошових потоків: регулярні надходження коштів забезпечують достатність ресурсів для покриття фінансових потреб, а нестабільність або сезонність руху грошових потоків створює ризики тимчасової неплатоспроможності [30].

Окреме значення мають зовнішні фактори, такі як кон'юнктура ринку,

рівень ділової активності, доступ підприємства до кредитних ресурсів, зміни у законодавстві та стан фінансової системи загалом. Погіршення економічних умов, інфляція, зростання вартості фінансових ресурсів, ускладнення умов кредитування можуть обмежувати можливість швидкого залучення коштів та знижувати ліквідність підприємства. Водночас сприятливе ринкове середовище, висока платоспроможність покупців і наявність партнерів із надійною репутацією підвищують стабільність грошових потоків [26].

У комплексі всі ці фактори формують фінансову рівновагу підприємства, визначають його здатність підтримувати оптимальний рівень ліквідності та оперативно реагувати на фінансові виклики. Раціональна структура активів, продумана кредитна політика, ефективне управління запасами й дебіторською заборгованістю, збалансовані зобов'язання та стійкий грошовий потік забезпечують високу ліквідність, що є одним із ключових чинників фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства [31].

Ліквідність як багатогранна фінансова характеристика проявляється у різних формах, що дає змогу комплексно оцінити фінансовий стан підприємства, його стійкість і платоспроможність у коротко- та середньостроковій перспективі. Одним з ключових підходів є оцінка поточної ліквідності, яка відображає спроможність підприємства виконувати найближчі короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів. Поточна ліквідність базується на припущенні, що всі оборотні активи зможуть бути реалізовані протягом найближчого операційного циклу. Вона враховує запаси, дебіторську заборгованість, грошові кошти, короткострокові фінансові інвестиції, інші види активів, що беруть участь у кругообігу. Високий рівень поточної ліквідності вказує на спроможність підприємства підтримувати стабільний оборот капіталу та уникати дефіциту коштів для поточних платежів. Водночас надмірне зростання цього показника може свідчити про неефективне управління активами, їх

«замороження» або повільну оборотність [42].

Не менш важливою є швидка ліквідність, що характеризує здатність підприємства погашати короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш мобільних оборотних активів, виключаючи запаси, які вважаються найменш ліквідною складовою оборотного капіталу. Запаси можуть потребувати значного часу для реалізації та бути схильними до втрати вартості внаслідок псування, морального старіння або кон'юнктурних коливань. Саме тому швидка ліквідність більш точно відображає реальну спроможність підприємства забезпечувати платоспроможність у випадках, коли необхідно оперативно виконати фінансові зобов'язання без значних затримок та ризику знецінення активів. Високий рівень швидкої ліквідності свідчить про ефективну структуру оборотних активів, де ключову роль відіграють дебіторська заборгованість і грошові кошти, що характеризуються високою швидкістю обороту [1].

Особливе місце посідає абсолютна ліквідність, яка є найстрогішим і найбільш консервативним показником оцінки фінансової стійкості підприємства. Вона базується виключно на грошових коштах і короткострокових фінансових інвестиціях, що можуть бути негайно використані для погашення зобов'язань. Абсолютна ліквідність демонструє здатність підприємства розрахуватися з кредиторами негайно, без попереднього продажу активів або очікування надходжень за дебіторською заборгованістю. Високий рівень цього показника свідчить про сильні грошові позиції та стабільні фінансові потоки. Проте надмірне накопичення грошових коштів може бути ознакою неефективного використання капіталу, коли підприємство недоотримує потенційні доходи від інвестування або розширення діяльності [17].

Окремо виділяють балансову ліквідність, яка базується на зіставленні активів і пасивів підприємства за ступенем ліквідності та строками їх перетворення чи погашення. Для оцінки балансової ліквідності активи групуються за рівнем швидкості трансформації у грошові кошти, а пасиви –

за термінами їх погашення. Ідеальним вважається варіант, коли найбільш ліквідні активи покривають найбільш термінові зобов'язання, швидкоореалізовані активи – короткострокові зобов'язання, а важкоореалізовані активи відповідають довгостроковим джерелам фінансування. Така структура забезпечує стійкий фінансовий баланс, мінімізує ризики неплатоспроможності та підвищує фінансову гнучкість підприємства. Балансова ліквідність дає змогу виявити диспропорції у структурі капіталу, ступінь фінансової залежності, а також можливі загрози для безперебійного функціонування підприємства [25].

Різні види ліквідності підприємства забезпечують можливість багатовимірного підходу до оцінювання фінансової стійкості та платоспроможності. Поточна ліквідність відображає загальний стан оборотних ресурсів, швидка – реальну мобільність активів, абсолютна – негайну здатність погасити борги, а балансова ліквідність – гармонійність структури балансу. Комплексне використання цих характеристик дає змогу менеджменту формувати ефективну політику управління активами й зобов'язаннями, своєчасно реагувати на фінансові ризики та забезпечувати стійкий розвиток підприємства в умовах мінливого ринкового середовища [2].

Оцінювання ліквідності підприємства здійснюється на основі системи аналітичних показників, що дозволяють визначити реальну спроможність суб'єкта господарювання виконувати свої поточні фінансові зобов'язання за рахунок наявних оборотних активів. Основні критерії ліквідності формують комплексний підхід до діагностики фінансового стану підприємства, оскільки кожен із них відображає певну грань співвідношення між активами та зобов'язаннями, а їх сукупне використання дає змогу отримати об'єктивну картину платоспроможності. Найпоширенішими критеріями, які застосовуються у фінансовому аналізі, є коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності, коефіцієнт маневреності робочого капіталу, а також структурний аналіз оборотних активів. Їх значення використовується для

вимірювання ступеня покриття короткострокових зобов'язань ресурсами, що можуть бути оперативно перетворені у грошові кошти [43].

Першим ключовим критерієм є коефіцієнт поточної ліквідності, який показує, наскільки повно поточні активи підприємства покривають його поточні зобов'язання. Він розраховується діленням загальної величини оборотних активів на суму короткострокових зобов'язань і традиційно має норматив у межах 1,5–2,5. Значення нижче 1 свідчить про нестачу ресурсів для своєчасного виконання короткострокових боргових зобов'язань, що може бути ознакою фінансових труднощів або неефективної політики управління оборотним капіталом. Перевищення показника понад верхню межу нормативу також не є однозначно позитивним явищем, оскільки може свідчити про надмірну концентрацію коштів у малопродуктивних активах, надлишок запасів або неефективне фінансове планування. Коефіцієнт поточної ліквідності є базовим індикатором загальної забезпеченості підприємства ліквідними ресурсами, але потребує доповнення іншими показниками для отримання глибшого розуміння фінансового стану [51].

Другим важливим критерієм виступає коефіцієнт швидкої ліквідності, який дає змогу оцінити можливості підприємства погасити короткострокові зобов'язання виключно за рахунок найбільш ліквідних компонентів оборотних активів – грошових коштів, їх еквівалентів, короткострокових фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості. У цьому показнику запаси не враховуються, оскільки їх реалізація потребує часу і може супроводжуватися зниженням вартості. Нормативне значення коефіцієнта швидкої ліквідності становить приблизно 0,8-1,0. Значення, що наближається до 1, свідчить про те, що підприємство здатне покрити всі поточні зобов'язання без необхідності реалізації товарно-матеріальних запасів. Якщо коефіцієнт є нижчим за норматив, це сигналізує про надмірну залежність від реалізації запасів та можливі труднощі з миттєвою платоспроможністю, а якщо значення значно перевищує норму – це може свідчити про надлишок нереалізованої дебіторської заборгованості або нераціональне накопичення

грошових коштів, що знижує рентабельність [45].

Не менш важливим критерієм є коефіцієнт абсолютної ліквідності, що дозволяє визначити здатність підприємства негайно, у будь-який момент часу, погасити свої короткострокові зобов'язання лише за рахунок готівкових коштів, коштів на рахунках і короткострокових фінансових інвестицій. Даний показник характеризує найвищий рівень миттєвої платоспроможності та має нормативне значення в межах 0,2-0,3. Значення нижче нормативу може означати недостатність швидкообігованих активів для виконання термінових платежів, що підвищує ризик ліквідної кризи. Якщо показник є надто високим, це вказує на можливе неефективне використання грошових ресурсів, які могли б приносити додатковий дохід при альтернативному розміщенні. Коефіцієнт абсолютної ліквідності є критично важливим для оцінювання оперативної фінансової стабільності підприємства [13].

Наступним критерієм оцінки ліквідності виступає коефіцієнт маневреності робочого капіталу, який показує, яка частка поточних активів фінансується за рахунок власних оборотних коштів, тобто ресурсів, що залишаються після покриття постійних зобов'язань підприємства. Він демонструє гнучкість фінансової системи підприємства та здатність оперативно реагувати на потреби виробництва. Високе значення коефіцієнта свідчить про достатність власних мобільних ресурсів, тоді як низьке – про залежність підприємства від позикових коштів та недостатність власного фінансування оборотних активів, що підвищує ризик ліквідності [4].

Ще одним важливим критерієм є структурний аналіз оборотних активів, який передбачає оцінку якості та оптимальності їх складу. Висока частка грошових коштів та їх еквівалентів підвищує ліквідність, тоді як надмірна концентрація запасів або проблемної дебіторської заборгованості – навпаки, її знижує. Рівень дебіторської заборгованості оцінюється з урахуванням строків погашення та ризику неповернення, а запаси аналізуються з точки зору швидкості оборотності та їх відповідності виробничим потребам. Аналіз структури поточних активів дає змогу оцінити

не лише кількісний, а й якісний аспект ліквідності [23].

Узагальнюючи зазначене, система критеріїв оцінювання ліквідності підприємства є багатовимірною та охоплює як кількісні показники, так і якісні характеристики структури активів. Використання цих критеріїв у комплексі дозволяє об'єктивно оцінити ступінь фінансової стабільності підприємства, визначити ризики неплатоспроможності, виявити слабкі місця у фінансовому менеджменті та сформуванню ефективну політику управління ліквідністю.

1.2. Фактори, що впливають на ліквідність у сільському господарстві

Ліквідність у сільському господарстві виступає не лише здатністю підприємства своєчасно виконувати поточні зобов'язання, а й важливим індикатором його адаптивності до коливань зовнішнього середовища, що особливо актуально для аграрної галузі України, яка характеризується нестабільністю доходів, тривалими виробничими циклами та високою залежністю від погодних умов. Забезпечення достатнього рівня ліквідності вимагає комплексного управління грошовими потоками, оптимізації структури активів і пасивів, ефективного планування витрат і доходів, а також використання сучасних фінансових інструментів для мінімізації ризиків [28].

У контексті сучасних економічних викликів, зумовлених воєнними діями, змінами ринкової кон'юнктури, інфляційними процесами та логістичними обмеженнями, роль ліквідності зростає, адже саме вона забезпечує безперервність виробничого процесу, можливість оперативного реагування на форс-мажорні обставини та підтримання конкурентоспроможності аграрних підприємств [39]. Аналіз факторів, що впливають на ліквідність, дає змогу виявити ключові внутрішні й зовнішні

чинники, які визначають фінансову гнучкість аграрного сектору, сформувані ефективні підходи до управління оборотними активами, підвищити стійкість господарств до економічних шоків та забезпечити стабільний розвиток галузі (рис 1.1).

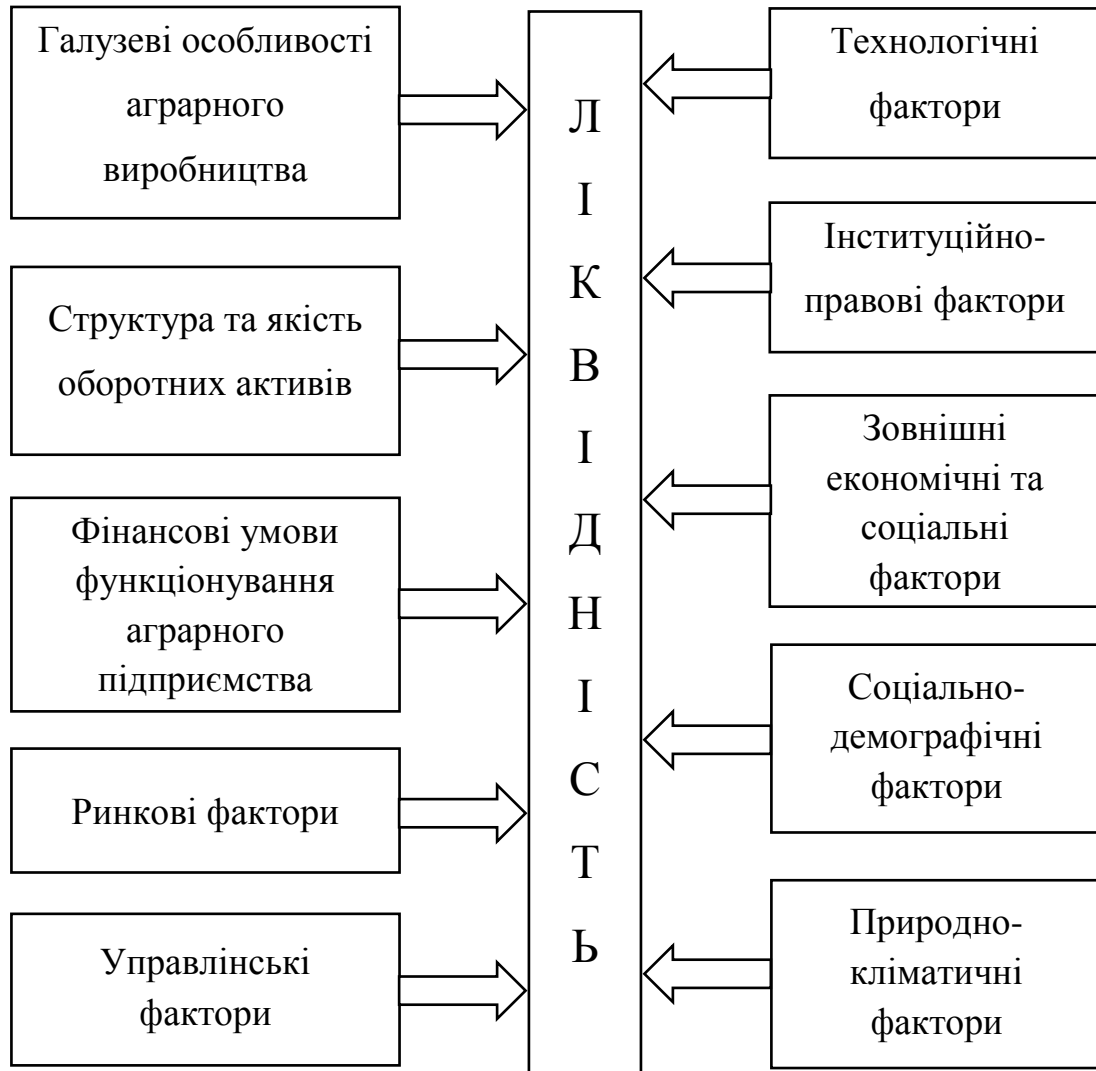

Рис. 1.1. Фактори, що впливають на ліквідність

Галузеві особливості аграрного виробництва як чинник впливу на ліквідність, розкриває ключову специфіку функціонування сільського господарства, яка формує нерівномірність грошових потоків, ускладнює фінансове планування та створює додаткові ризики для забезпечення поточної платоспроможності підприємства. Насамперед важливо підкреслити, що сільське господарство є однією з найбільш сезонних галузей економіки, де виробничі цикли прив'язані до природно-кліматичних умов і

календарних фаз розвитку рослин чи біологічних циклів тварин. Це призводить до концентрації витрат у певні періоди року – зокрема у весняно-польовий та осінньо-збиральний сезони – при одночасній відсутності стабільної виручки протягом усіх місяців. Для аграрного підприємства характерна ситуація, коли витрати на насіння, добрива, паливо, засоби захисту рослин, корми та робочу силу здійснюються авансом, а доходи формуються лише після реалізації врожаю, що створює суттєві касові розриви та потребує залучення короткострокового фінансування або наявності значного обсягу оборотних активів [50].

Другою важливою особливістю є тривалість виробничих циклів, адже між початком інвестування у процес виробництва та моментом отримання готової продукції проходить кілька місяців або навіть більше року, як у випадку багаторічних культур чи тваринництва. Така тривалість унеможливорює швидке перетворення вкладених ресурсів у грошові надходження, що знижує ліквідність і підвищує чутливість до будь-яких відхилень у технологічному процесі, погодних умовах чи ринковій кон'юктурі. Особливо значними ризиками є затримка дозрівання продукції, зниження врожайності або зміна строків реалізації, що безпосередньо порушує баланс між витратами та доходами. Навіть незначні погодні коливання можуть відтермінувати продаж продукції та тим самим погіршити ліквідність підприємства [10].

Третій критично важливий чинник – це залежність аграрного виробництва від природно-кліматичних умов, що робить стабільність грошових потоків надзвичайно вразливою та майже некерованою у короткостроковій перспективі. Сільське господарство є відкритою природно-виробничою системою, де кількість опадів, температура повітря, частота посух, заморозки, шквальні вітри та інші природні явища визначають рівень результативності виробничих процесів. У разі несприятливих погодних умов підприємство стикається не лише зі зниженням виробітку, а й з повною втратою частини продукції, що одразу погіршує його здатність виконувати

поточні фінансові зобов'язання. З огляду на це ліквідність у сільському господарстві значною мірою залежить від потенціалу підприємства протидіяти природним ризикам, наприклад через страхування врожаю, впровадження систем зрошення, використання стійких сортів культур чи застосування технологій точного землеробства [7].

У сукупності ці особливості зумовлюють обмежену гнучкість аграрних підприємств у керуванні ліквідністю, адже значна частина витрат є незмінною та чітко прив'язаною до сезону, тоді як надходження не піддаються точному прогнозуванню і залежать від факторів, на які підприємство часто не може вплинути. Через це аграрні виробники вимушені використовувати кредитні ресурси, попередні договори постачання, складські розписки, фінансове планування на основі сценарного аналізу та інструменти аграрного страхування для пом'якшення негативного впливу галузевих особливостей на ліквідність і забезпечення здатності виконувати поточні фінансові зобов'язання протягом усього виробничого циклу [18].

Структура та якість оборотних активів у сільськогосподарських підприємствах відіграють ключову роль у забезпеченні їх ліквідності, оскільки саме ці ресурси безпосередньо визначають здатність підприємства швидко реагувати на потреби операційної діяльності та виконувати свої короткострокові фінансові зобов'язання. У сільському господарстві оборотні активи формуються переважно за рахунок запасів виробничих матеріалів, готової продукції, незавершеного виробництва, дебіторської заборгованості та грошових коштів, і кожний із цих компонентів має свій специфічний вплив на стан ліквідності [24].

Одним із найважливіших аспектів є співвідношення між різними видами запасів: надмірне накопичення насіння, кормів, добрив, засобів захисту рослин і пально-мастильних матеріалів призводить до заморожування значної частини фінансових ресурсів, що, своєю чергою, знижує оперативну платоспроможність підприємства. Водночас недостатність таких матеріальних ресурсів або їх погана якість можуть стати

причиною зривів виробничого циклу, що зумовлює падіння обсягів виробництва та, відповідно, зменшення грошових надходжень [34].

Не менш суттєвим фактором є обсяг і структура готової продукції на складі: якщо підприємство не може швидко реалізувати вирощену продукцію через відсутність ринку, низькі ціни або проблеми з логістикою, це частково блокує фінансові потоки, адже продукція стає неліквідним активом, який не може бути оперативно трансформований у гроші. Значний вплив на ліквідність має також стан дебіторської заборгованості: тривалі строки розрахунків із покупцями чи недобросовісні контрагенти призводять до накопичення дебіторської заборгованості, що фактично позбавляє підприємство можливості вчасно проводити платежі й формує касові розриви. Чим довше підприємство чекає на оплату, тим нижчий рівень його ліквідності, тому ефективне управління дебіторською заборгованістю – важливий елемент фінансової стратегії агробізнесу [38].

Грошові кошти та їх еквіваленти є найбільш ліквідною частиною оборотних активів і прямо визначають здатність підприємства розраховуватися за поточними зобов'язаннями, фінансувати оперативні потреби та забезпечувати безперервність виробничого процесу. Однак через сезонність та тривалість виробничих циклів аграрні підприємства часто мають нерівномірний розподіл грошових надходжень, що ускладнює підтримання оптимального рівня ліквідності. Структура та якість оборотних активів у сільському господарстві визначають реальний рівень платоспроможності підприємства, його здатність оперативно адаптуватися до зміни ринкових умов та забезпечувати стабільність виробничого процесу. Раціональне формування запасів, ефективна політика управління дебіторами, збалансований обіг готівки та оптимальне співвідношення між окремими компонентами оборотних активів створюють основу для підтримання належного рівня ліквідності аграрного підприємства в умовах ринкової невизначеності, сезонних коливань та зростання фінансових ризиків [49].

Фінансові умови функціонування аграрних підприємств та їх вплив на

ліквідність, охоплює сукупність факторів, які визначають можливість підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, підтримувати стабільний рух грошових потоків та забезпечувати безперервність виробничого процесу. Ліквідність у сільському господарстві безпосередньо залежить від доступу до фінансових ресурсів, вартості позикового капіталу, рівня фінансової підтримки держави, структури боргових зобов'язань та ефективності управління залученими коштами. Одним із ключових чинників є доступ аграрних підприємств до кредитних ресурсів, адже саме короткострокові кредити забезпечують покриття сезонних потреб у фінансуванні, придбанні матеріально-технічних ресурсів, оплаті праці та виконанні інших поточних зобов'язань. Обмеженість кредитування, висока вартість позикового капіталу чи жорсткі вимоги банків можуть призводити до дефіциту оборотних коштів, що суттєво погіршує ліквідність і провокує касові розриви. На підприємства, особливо малі та середні, значний вплив має кредитна політика фінансових установ, яка визначає ступінь доступності фінансування [61]. Наявність застави, кредитна історія, рівень ризиковості агровиробництва та сезонні коливання сприймаються банками як суттєві ризики, що часто ускладнює залучення коштів. Водночас державні програми підтримки – компенсація відсоткових ставок, гарантійні інструменти, грантові програми, дотації на закупівлю техніки чи страхування – здатні пом'якшити фінансове навантаження та підвищити ліквідність аграрних підприємств, оскільки вони фактично здешевлюють кредитні ресурси та забезпечують надходження додаткових грошових потоків [8].

Важливу роль у забезпеченні ліквідності відіграє структура позикового капіталу – підприємства, у яких переважають довгострокові кредити, можуть мати більш стабільне фінансове навантаження, однак нестача короткострокових фінансових ресурсів може призвести до дефіциту коштів для щоденної діяльності. Непропорційне співвідношення коротко- та довгострокових зобов'язань спричиняє нерівномірність грошових потоків,

збільшує ризики прострочених платежів і знижує можливість оперативного реагування на сезонні потреби. Водночас підвищення відсоткових ставок на кредитному ринку збільшує витрати на залучені кошти, зменшує чистий прибуток і, відповідно, знижує рівень ліквідних ресурсів. Інфляційні процеси, зростання цін на матеріально-технічні ресурси та коливання валютного курсу також впливають на фінансовий стан аграрних підприємств, адже значна частина техніки, добрив, пестицидів та палива є імпортною, що робить витрати чутливими до зміни курсу. Це збільшує потребу в додатковому фінансуванні та може погіршувати ліквідність у пікові періоди [14].

Додатковим фактором є стан розрахунків із контрагентами, зокрема постачальниками та покупцями. Затримки платежів збоку партнерів провокують збільшення дебіторської заборгованості, що означає вилучення оборотних коштів із обігу. Якщо підприємство не має доступу до фінансування чи швидких механізмів факторингу, воно стикається з нестачею грошових ресурсів для покриття нагальних витрат. У таких умовах фінансове планування, контроль за боргами, оптимізація графіків платежів і забезпечення достатнього рівня грошових резервів стають критично важливими для підтримання ліквідності [21].

Загалом фінансові умови функціонування аграрних підприємств визначають не лише обсяги доступних ресурсів, а й здатність підприємства ефективно управляти своїми зобов'язаннями та грошовими потоками. Чим сприятливіші умови кредитування, нижча вартість капіталу та стабільніша державна підтримка, тим вище рівень ліквідності, що забезпечує стабільність, конкурентоспроможність та фінансову стійкість підприємства у циклічному та ризикованому аграрному середовищі [5].

Ринкові фактори, що впливають на ліквідність у сільському господарстві, охоплюють комплекс зовнішніх умов, які формують можливості аграрного підприємства швидко конвертувати вироблену продукцію або інші активи у грошові кошти. Ринкове середовище є одним із найбільш

динамічних і нестабільних елементів, тому його вплив на ліквідність є багатовекторним і часто непередбачуваним. Насамперед, критичне значення має рівень цін на аграрну продукцію, який формується під впливом попиту, пропозиції, сезонних факторів, світової кон'юнктури та дій основних гравців ринку. Різкі цінові коливання можуть як підвищувати ліквідність через збільшення доходів, так і знижувати її у разі падіння цін, коли виручка не покриває навіть базові виробничі витрати. Умови реалізації продукції також відіграють важливу роль: стабільні контракти, довгострокові договори поставки, участь у біржових торгах, використання форвардів і ф'ючерсів дозволяють підприємству прогнозувати грошові надходження й уникати значних касових розривів, тоді як реалізація продукції без попередніх домовленостей пов'язана з ризиком отримання грошових коштів із затримками або за заниженими цінами [16].

Суттєвий вплив має конкурентне середовище, у якому функціонує аграрний товаровиробник. Високий рівень конкуренції змушує підприємства не лише оптимізувати витрати та підвищувати продуктивність, а й удосконалювати маркетингову політику, диверсифікувати продукцію, поліпшувати якість та адаптувати ціноутворення. Це може як посилити ринкові позиції підприємства, збільшуючи його ліквідність, так і ускладнити збут у разі слабкої конкурентоспроможності. Важливе значення мають також логістичні та інфраструктурні аспекти: доступ до елеваторів, складських приміщень, переробних підприємств, транспортних маршрутів. Якщо інфраструктура розвинена, продукція швидше потрапляє до кінцевого покупця або переробника, що забезпечує оперативне надходження коштів. Натомість погано розвинена логістика, дефіцит елеваторних потужностей або затримки транспортування призводять до «замороження» продукції на складах і зниження платоспроможності [20].

Крім того, на ліквідність значно впливають міжнародні ринкові умови, особливо для підприємств, орієнтованих на експорт. Зміни світових цін, попиту на аграрну продукцію, обмеження імпорту або експорту, політика

ключових торгівельних партнерів прямо визначають обсяги валютної виручки. Важливим чинником є також комунікація з трейдерами, переробниками, оптовими покупцями, а також їхня платоспроможність: затримки платежів або невиконання контрактних зобов'язань можуть спричинити серйозні ліквідні розриви. Ринкові фактори виступають складною системою взаємопов'язаних впливів, що визначають доступ аграрного підприємства до грошей, швидкість їх надходження та можливість підтримувати стабільні фінансові потоки. Використання інструментів хеджування, розвиток договірних відносин, адаптація до кон'юнктури ринку та диверсифікація каналів збуту дозволяють мінімізувати негативний вплив ринкових коливань і забезпечити належний рівень ліквідності навіть у періоди нестабільності [29].

Управлінські фактори, які впливають на ліквідність у сільському господарстві, охоплюють комплекс внутрішніх рішень та дій керівництва аграрного підприємства, що визначають здатність підтримувати стабільні грошові потоки та своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Управлінські фактори є ключовою змінною, оскільки навіть за сприятливих ринкових чи природно-кліматичних умов неефективне управління може призвести до дефіциту ліквідних коштів, затримок у платежах і зростання фінансової напруги. Основним аспектом впливу є якість фінансового планування та прогнозування, адже детально розроблені бюджети грошових потоків, прогноз руху коштів за періодами та системне моделювання сценаріїв дають змогу завчасно виявляти потенційні касові розриви, нестачу ресурсів для сезонних робіт чи пікових витрат. Наявність чіткої бюджетної дисципліни, своєчасний контроль за доходами і витратами та їхнє коригування відповідно до фактичної ситуації сприяють більшій стійкості підприємства. Значну роль відіграє рівень контролю за витратами та ефективність їх структури: необґрунтоване збільшення витрат на матеріали, ПММ, технічне обслуговування, оренду землі або найману працю може призвести до швидкого зменшення грошових залишків і необхідності

залучати короткострокові позики. Для запобігання цьому управлінський апарат повинен регулярно аналізувати собівартість продукції, проводити аудит всіх статей витрат, оптимізувати закупівлі, впроваджувати механізми економії ресурсів та порівнювати ефективність внутрішніх витрат із середньогалузевими показниками [44].

Не менш важливим компонентом впливу на ліквідність є система управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. В аграрному секторі, де значна частина реалізації може здійснюватися з відтермінуванням платежів, затримки з боку покупців становлять одну з головних причин дефіциту ліквідності. Ефективна управлінська політика передбачає встановлення оптимальних умов договорів, скорочення термінів відстрочки, страхування кредитних ризиків, застосування авансових форм розрахунків, запровадження контролю за проблемною заборгованістю та оперативне реагування на її накопичення. Одночасно управління кредиторською заборгованістю передбачає раціональне планування розрахунків із постачальниками, використання договірних умов, що дозволяють узгоджувати строки платежів із фактичними надходженнями, а також впровадження системи пріоритетності платежів для запобігання штрафним санкціям і перериванню виробничих процесів [53].

Важливе значення для ліквідності має здатність керівництва підприємства ефективно управляти ризиками. Сільське господарство характеризується високим рівнем невизначеності, тому підприємства повинні застосовувати комплексний підхід до управління ризиками, що включає страхування врожаю, техніки, тварин, майна, впровадження аграрних розписок, використання форвардних і ф'ючерсних контрактів, диверсифікацію виробництва та прийняття рішень на основі фінансового аналізу. Проактивне управління ризиками створює фінансовий захист і зменшує вірогідність раптових касових розривів, які можуть зруйнувати ліквідність навіть економічно стабільного господарства [6].

Окремим фактором є якість менеджменту грошових потоків.

Ефективний менеджмент передбачає не лише облік руху коштів, але й створення системи їх оптимізації: рівномірне розподілення витрат протягом року, пошук можливостей для прискорення надходжень, використання короткострокових депозитних програм у періоди надлишку коштів, забезпечення оптимального залишку на рахунках та обґрунтоване залучення кредитних ресурсів. Грамотно налагоджений контроль за рухом коштів дозволяє зменшити потребу в зовнішньому фінансуванні та підвищити автономність підприємства [15].

Управлінські фактори охоплюють також рівень професійної компетентності керівників та спеціалістів. Здатність приймати стратегічно правильні рішення, користуватися сучасними фінансовими інструментами, аналізувати витрати, прогнозувати виручку, управляти проектами, впроваджувати цифрові системи обліку та моніторингу, використовувати ІТ-рішення для аналізу ефективності – усе це визначає якість управління ліквідністю. У сучасних умовах цифровізації агросектору суттєво підвищує ліквідність застосування ERP-систем, систем фінансового моніторингу, автоматизації обліку складських запасів та моделювання грошових потоків [9].

Управлінські фактори мають комплексний і системний вплив на ліквідність сільськогосподарського підприємства, визначаючи як його щоденну платоспроможність, так і довгострокову фінансову стійкість. Саме вони дозволяють мінімізувати сезонні, ринкові та природні ризики, забезпечити оптимальну структуру активів і зобов'язань, запобігти утворенню дефіциту грошових коштів та сформуванню стратегічних передумов стабільного функціонування аграрного виробництва [27].

Технологічні фактори, що впливають на ліквідність у сільському господарстві, охоплюють вплив сучасного технічного забезпечення, рівня автоматизації та застосування інноваційних агротехнологій на здатність аграрного підприємства підтримувати стабільні грошові потоки та виконувати свої поточні зобов'язання. Ліквідність у значній мірі залежить від

ефективності виробничих процесів, а саме технологічні фактори визначають рівень витрат, швидкість виконання робіт, можливості оптимізації ресурсів і мінімізації втрат. Високий рівень механізації та автоматизації дає змогу скоротити операційні витрати, зменшити тривалість технологічних циклів і підвищити продуктивність праці, що у свою чергу забезпечує більш ритмічне виробництво та покращує грошові потоки підприємства [35].

Застосування сучасних технологій, таких як GPS-моніторинг техніки, системи точного землеробства, датчики контролю вологості ґрунту, дрони для моніторингу посівів чи смарт-системи для прогнозування врожайності, дозволяє зменшувати перевитрати пального, добрив і насіння, оптимізувати навантаження техніки та скорочувати втрати продукції. Це сприяє зменшенню собівартості виробництва, що позитивно позначається на рівні ліквідності. Водночас технічний стан обладнання суттєво впливає на фінансову стійкість підприємства: застаріла, зношена або часто аварійна техніка зумовлює підвищені витрати на ремонт та обслуговування, downtime у виробництві, затримки агротехнічних операцій і, відповідно, неритмічність грошових надходжень [37].

Потреба у капітальних інвестиціях для оновлення машинно-тракторного парку також може тимчасово знижувати ліквідність, однак у довгостроковій перспективі впровадження інноваційних технологічних рішень забезпечує зростання ефективності, стабільність грошових потоків та підвищення платоспроможності підприємства. Технологічні фактори мають комплексний вплив на ліквідність аграрного підприємства: вони визначають рівень витрат, продуктивність, якість планування та обсяг операційних ризиків, формуючи здатність підприємства ефективно реагувати на зміни ринку та забезпечувати виконання фінансових зобов'язань [47].

Інституційно-правові фактори, що впливають на ліквідність у сільському господарстві, охоплюють комплекс зовнішніх регуляторних умов, у межах яких діють аграрні підприємства, і які визначають їхню здатність підтримувати стабільний рівень поточних фінансових ресурсів. На

ліквідність безпосередньо впливає податкова політика держави, оскільки рівень податкового навантаження, наявність пільг, спецрежимів чи програм компенсацій формують обсяг вільних коштів, доступних для фінансування поточних операцій. Особливо значущими є податкові стимули для сільського господарства, такі як пільгове оподаткування малого агробізнесу чи можливість використання спрощених систем, адже вони дозволяють підприємствам зменшити витрати та зберегти ліквідність у періоди низької сезонної виручки. Важливим компонентом інституційно-правового середовища є регулювання земельного ринку. Доступність оренди землі, прозорість земельних відносин, розмір орендної плати та можливість використання земельних ділянок як застави для отримання кредитів визначають здатність аграрного підприємства залучати додаткові фінансові ресурси, що суттєво підсилює або, навпаки, обмежує його ліквідність [60].

Стабільність законодавства також має фундаментальне значення, оскільки часті зміни регуляцій, правил оподаткування чи умов господарської діяльності створюють невизначеність і підвищують ризики, що змушує підприємства накопичувати додаткові резерви коштів, знижуючи тим самим оборотність капіталу. Юридичні ризики, пов'язані з веденням уреєстрованих контрактів, виконанням зобов'язань, дотриманням норм сертифікації та стандартів якості, потребують ресурсів на правовий супровід і можуть спричинити затримки у розрахунках із контрагентами, що негативно впливає на ліквідність. Окрему роль відіграє митна та експортна політика держави, адже введення експортних квот, мит чи ліцензування може як стимулювати притік валютної виручки, так і ускладнювати реалізацію продукції на зовнішніх ринках, створюючи касові розриви. Доступність державних програм підтримки – грантів, дотацій, компенсацій відсоткових ставок – також покращує ліквідність аграрних підприємств, оскільки дозволяє зменшити їхні поточні витрати та забезпечує можливість інвестицій у виробництво при збереженні стабільності грошових потоків [11].

В цілому інституційно-правові фактори формують зовнішнє

середовище, у якому функціонує аграрне підприємство, і саме від їхньої передбачуваності, стабільності та спрямованості залежить його здатність ефективно управляти ліквідністю, підтримуючи достатній обсяг грошових ресурсів для безперебійного ведення виробничої діяльності [46].

Зовнішні економічні та соціальні фактори характеризується надзвичайною багатогранністю, оскільки включає макроекономічні, політичні, демографічні та соціальні чинники, які не залежать від самого підприємства, але істотно визначають його здатність підтримувати стабільний рівень грошових потоків. У сучасних умовах одним із ключових факторів є рівень інфляції, що безпосередньо зменшує купівельну спроможність грошових коштів, збільшує витрати на виробничі ресурси, закупівлю насіння, добрив, пально-мастильних матеріалів та інших матеріалів, необхідних для аграрного виробництва. Висока інфляція погіршує доступ до фінансових ресурсів, підвищуючи відсоткові ставки за кредитами, що ускладнює фінансування сезонних робіт і посилює ризики виникнення касових розривів. Не менш важливим чинником є коливання валютних курсів, які впливають на вартість імпортованих ресурсів, закупівлю техніки, обладнання, пестицидів і технологій, що часто імпортуються. Для підприємств-експортерів валютні коливання можуть бути як позитивним, так і негативним фактором: послаблення національної валюти підвищує гривневу виручку, але водночас збільшує витрати на закупівлю імпортованих засобів виробництва [54].

Політична та економічна стабільність також значною мірою визначає рівень ліквідності аграрних підприємств. За умов політичної невизначеності чи економічної турбулентності інвестори скорочують інвестиції, банки обмежують кредитування та посилюють вимоги до позичальників, що знижує можливості аграрних виробників залучати додаткові фінансові ресурси для фінансування операційної діяльності. Державна політика щодо підтримки аграрного сектору, рівень бюджетних дотацій, компенсацій відсоткових ставок, податкових пільг та експортно-імпоротної політики також

формують зовнішнє економічне середовище, яке може або сприяти зміцненню ліквідності, або, навпаки, створювати додаткові бар'єри [59].

Особливої уваги потребує вплив військових ризиків та надзвичайних обставин, які в сучасній Україні стали одним із визначальних чинників нестабільності ліквідності аграрних підприємств. Військові дії призводять до руйнування інфраструктури, обмеження логістики, втрати площ урожаю, проблем зі зберіганням і транспортуванням продукції, що різко скорочує обсяги реалізації та погіршує фінансовий стан виробників. Підприємства вимушені працювати за умов підвищених витрат на страхування, охорону, відновлювальні заходи, що значно збільшує собівартість виробництва і зменшує обсяг вільних коштів. Крім того, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру, зокрема повені, посухи, пожежі, аварії на об'єктах інфраструктури, також підвищують фінансові ризики та негативно впливають на можливість підприємства виконувати поточні зобов'язання [12].

Соціальні фактори доповнюють загальну картину впливів на ліквідність, зокрема процеси міграції, зміни чисельності та структури трудових ресурсів у сільській місцевості. Масовий відтік населення, особливо молоді та кваліфікованих працівників, спричиняє дефіцит робочої сили, що підвищує вартість праці та знижує ефективність виробництва. Соціальна нестабільність, низький рівень розвитку інфраструктури, проблеми з доступом до медичних, освітніх та соціальних послуг у сільських територіях погіршують умови для стабільного функціонування аграрного бізнесу, що знову ж таки збільшує витрати і зменшує ліквідність. Зовнішні економічні та соціальні фактори формують складне багаторівневе середовище, яке суттєво впливає на здатність аграрних підприємств оперативно реагувати на виклики та підтримувати необхідний рівень ліквідності для забезпечення стабільності, конкурентоспроможності та стійкого розвитку [36].

Соціально-демографічні фактори відіграють важливу роль у

формуванні ліквідності аграрних підприємств, оскільки визначають доступність трудових ресурсів, рівень витрат на виробництво та можливість забезпечення безперервності операційних процесів. У сільському господарстві якість і чисельність робочої сили є критичними, адже більшість технологічних операцій, особливо під час пікових сезонів, вимагають своєчасного та достатнього забезпечення працівниками. Дефіцит трудових ресурсів, спричинений відтоком молоді в міста, трудовою міграцією та загальним старінням сільського населення, призводить до виникнення труднощів із проведенням польових робіт у визначені агротехнічні строки. Це затримує виробництво, знижує товари, що підлягають реалізації, і, відповідно, скорочує надходження грошових коштів, зменшуючи ліквідність підприємства. Додатково на ліквідність впливають зростаючі витрати на оплату праці, адже дефіцит кваліфікованих кадрів підвищує вартість робочої сили, що збільшує собівартість продукції та потребує більших оборотних коштів [55].

Важливим аспектом є й соціальна інфраструктура територій: відсутність належних умов проживання, медичного забезпечення, транспорту та освітніх закладів ускладнює утримання та залучення працівників, змушуючи підприємства самостійно фінансувати соціальні потреби, що додатково навантажує їхній бюджет. Зміни в демографічній структурі, такі як зменшення працездатного населення, зростання кількості літніх людей або внутрішньо переміщених осіб, також можуть змінювати рівень доступності локальної робочої сили, що безпосередньо впливає на операційні можливості підприємства. У воєнний період ці фактори набувають особливої ваги, оскільки мобілізація частини населення, релокація сімей, руйнування інфраструктури та загроза безпеці значно обмежують трудовий потенціал сільських регіонів. Усі ці соціально-демографічні фактори формують середовище, в якому аграрні підприємства змушені шукати шляхи оптимізації виробничих процесів, впроваджувати автоматизацію, механізацію та стимулювати працівників додатковими мотиваційними

заходами, щоб підтримувати достатній рівень ліквідності та фінансової стійкості [58].

Природно-кліматичні фактори істотно визначають ліквідність аграрних підприємств, оскільки саме вони формують базові умови виробництва, урожайність культур і, відповідно, обсяги грошових надходжень у сільському господарстві. Ліквідність у цій галузі безпосередньо залежить від стабільності та передбачуваності природних умов, адже будь-які негативні коливання клімату здатні порушити виробничі цикли, спричинити додаткові витрати або взагалі призвести до втрати врожаю, що знижує здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання [47].

Ризики посухи, заморозків, злив, градобоїв чи тривалих періодів надмірної вологості формують невизначеність щодо майбутньої продукції та грошових потоків, змушуючи підприємства створювати додаткові резерви або залучати короткострокові кредити. Це призводить до "розтягування" ліквідності, коли кошти витрачаються на непередбачені заходи – додатковий полив, пересів зернових, страхування, обігрів тепличних комплексів чи заходи з боротьби зі шкідниками, які активізуються у певних кліматичних умовах. Тривалі періоди посухи зменшують урожайність та знижують обсяг продукції, яку підприємство може реалізувати, що безпосередньо впливає на надходження виручки. Надмірні опади, навпаки, можуть призводити до затоплення полів, ускладнення збирання врожаю та втрати частини продукції, що також обмежує фінансові можливості виробника [56].

Важливим чинником є якість ґрунтів та їх родючість, які у поєднанні з погодними умовами визначають продуктивність аграрного виробництва. Виснажені або деградовані ґрунти потребують значних інвестицій у добрива, меліорацію або відновлення структури, що збільшує навантаження на обігові кошти і знижує ліквідність. Доступ до водних ресурсів також відіграє ключову роль – у регіонах із природним дефіцитом вологи підприємства змушені інвестувати в системи зрошення, що створює додаткові фінансові навантаження, проте у довгостроковій перспективі стабілізує виробництво та

виручку [57].

Екологічні катастрофи, такі як повені, засухи, пилові бурі або пожежі, спричинені змінами клімату, здатні спричинити критичні збитки, що знижують ліквідність аж до повної неплатоспроможності підприємства. Глобальні кліматичні зміни призводять до підвищення температури, зміни режиму опадів, появи нових шкідників і хвороб рослин, що вимагає додаткових витрат на адаптацію технологій, зміну сортів, застосування більш інтенсивних засобів захисту, що також збільшує фінансове навантаження у короткостроковому періоді [7].

Природно-кліматичні фактори формують фундаментальний рівень ризиковості аграрного бізнесу й визначають здатність підприємства генерувати стабільні грошові потоки, ефективно планувати витрати та вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Під впливом цих факторів ліквідність сільськогосподарських підприємств може суттєво коливатися, а тому їх управління передбачає активне застосування страхування, диверсифікації, інвестицій у технології точного землеробства та адаптації виробничих процесів до змін клімату.

1.3. Механізм управління ліквідністю в умовах економічної нестабільності та збройного протистояння

У період воєнних дій виникає ризик масового відтоку коштів, коли населення та бізнес через панічні настрої або обмежений доступ до банківських послуг намагаються перевести активи в готівку чи більш захищені інструменти, що знижує обсяг ліквідних ресурсів у фінансовій системі. Суттєвою загрозою стають порушення грошових потоків, спричинені затримками поставок, невиконанням контрактних зобов'язань, збоєм логістичних маршрутів, втратою контрагентів у зонах бойових дій або

їхньою неплатоспроможністю. Значною загрозою є фізичні ризики, пов'язані з руйнуванням інфраструктури, складських приміщень, транспортних мереж, виробничих потужностей, що призводить до припинення діяльності, скорочення доходів та нездатності виконувати фінансові зобов'язання. Усі ці фактори взаємопов'язані та здатні формувати системний тиск на ліквідність, що потребує від підприємств і банків впровадження антикризових стратегій, гнучких фінансових рішень, а також диверсифікації джерел фінансування для мінімізації наслідків воєнних та економічних потрясінь [9].

У кризових умовах традиційні підходи до регулювання ліквідності перестають бути достатніми, оскільки швидкість змін у зовнішньому середовищі, масштабність фінансових ризиків, ускладнення доступу до ресурсів та постійна невизначеність формують необхідність застосування адаптивних, багаторівневих і гнучких механізмів управління. Саме механізм управління ліквідністю в такий період має охоплювати не лише класичні інструменти моніторингу, планування та контролю грошових потоків, а й додаткові заходи, здатні оперативно реагувати на воєнні ризики, порушення логістики, зміни валютних курсів та нестабільність банківського сектору. З огляду на це, структура механізму управління ліквідністю повинна базуватися на об'єднанні діагностики, прогнозування, формування резервів, оптимізації оборотного капіталу, роботи з фінансовими інструментами та побудови ефективної взаємодії з банківськими інституціями [51]. Такий комплексний підхід дає можливість підприємству чи фінансовій установі підтримувати достатній рівень ліквідності, зменшувати негативний вплив зовнішніх шоків та забезпечувати стійке функціонування навіть у найскладніших умовах воєнної економіки (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Структура механізму управління ліквідністю в умовах економічної нестабільності та збройного протистояння

Діагностика та моніторинг ліквідності передбачає формування системи постійного контролю за станом грошових потоків і фінансових ресурсів підприємства чи фінансової установи, що є особливо важливим в умовах економічної нестабільності та збройного протистояння, коли коливання ринку та непередбачувані зміни середовища створюють загрозу раптового дефіциту ліквідності. Діагностика ліквідності ґрунтується на систематичному аналізі залишків на рахунках, структури активів і зобов'язань, строків їх обігу, що дозволяє визначити реальну спроможність суб'єкта вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання [24].

Моніторинг включає щоденний, тижневий та місячний контроль над рухом коштів, оцінку платоспроможності контрагентів, визначення рівня простроченої дебіторської заборгованості та аналіз чинників, які можуть спричинити розриви у фінансових потоках. У воєнний час діагностика має бути розширена за рахунок аналізу ризикових зон, територіальних та логістичних обмежень, оцінки можливих втрат через руйнування

інфраструктури чи перебування активів на небезпечних територіях. Важливим інструментом діагностики стає стрес-тестування, що дозволяє моделювати наслідки різких змін макроекономічної ситуації, валютних коливань, раптового скорочення доходів або масового відтоку коштів. Моніторинг ліквідності повинен здійснюватися в режимі реального часу за допомогою цифрових систем, інтегрованих з банківськими сервісами та програмами управління фінансами, що забезпечує швидке реагування на загрози. У результаті ефективна діагностика та моніторинг формують основу для прийняття управлінських рішень, запобігання кризовим розривам ліквідності, забезпечення безперервності діяльності та підтримання фінансової стійкості в умовах підвищених ризиків та невизначеності [7].

Планування та прогнозування грошових потоків в умовах економічної нестабільності та збройного протистояння є одним із ключових елементів ефективного управління ліквідністю, оскільки дає можливість заздалегідь виявляти потенційний дефіцит коштів, коригувати структуру фінансування та забезпечувати безперервність діяльності підприємства. У кризових умовах традиційні підходи до фінансового планування втрачають ефективність, адже грошові потоки стають нестабільними, а ризики порушення контрактів, форс-мажорів, логістичних збоїв чи змін на валютному ринку значно зростають. Тому підприємства вимушені використовувати більш адаптивні, гнучкі та оперативні методи планування. У цих умовах важливим стає формування декількох сценаріїв руху грошових коштів – базового, песимістичного та екстремального, які враховують можливість посилення бойових дій, руйнування інфраструктури, переміщення персоналу або тимчасового зупинення виробництва. Такий підхід дозволяє підприємству заздалегідь підготуватися до небажаних подій, оцінити можливі втрати, визначити обсяги необхідних резервів ліквідності й налагодити схеми взаємодії з кредиторами, постачальниками та банками [50].

Особливе значення набуває щоденне або щотижневе планування cash-flow, що дозволяє оперативно реагувати на зміни у надходженнях та

витратах. У воєнний час важливо враховувати не лише сезонність і циклічність діяльності, а й нестандартні фактори – коливання попиту, зупинку поставок, проблеми з логістикою, відключення електроенергії, релокацію активів або персоналу. Прогнозування грошових потоків має базуватися на регулярному зборі інформації з різних підрозділів: виробничого, збутового, логістичного, фінансового, а також на аналізі зовнішніх умов – змін валютного курсу, рівня інфляції, відсоткових ставок, доступності кредитних ресурсів. Важливим інструментом у цьому процесі є використання цифрових систем управління фінансами, що забезпечують автоматизований облік, прогнозування надходжень і витрат, моделювання сценаріїв та моніторинг ліквідності в реальному часі. Це дозволяє знизити ризик людської помилки, підвищити точність фінансових прогнозів і прискорити ухвалення рішень у критичних ситуаціях. Планування та прогнозування грошових потоків у період нестабільності перетворюються з формальної фінансової процедури на стратегічний інструмент виживання, який забезпечує підприємству стійкість, гнучкість, можливість адаптації до непередбачуваних змін і здатність підтримувати належний рівень ліквідності в умовах постійних ризиків і високої невизначеності [34].

Управління оборотним капіталом в умовах економічної нестабільності та збройного протистояння охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення безперервності операційної діяльності підприємства та підтримання його платоспроможності за рахунок ефективного використання оборотних активів і оптимізації поточних зобов'язань. Військові дії, руйнування інфраструктури, порушення логістичних шляхів і зростання ризику неплатежів з боку контрагентів значно ускладнюють рух грошових потоків, тому управління оборотним капіталом набуває особливої ваги і перетворюється на один із ключових важелів підтримання ліквідності [25].

Насамперед важливим завданням стає оптимізація рівня запасів, адже надмірні складські залишки в умовах воєнних загроз можуть бути знищені або втрачено доступ до них, що створює прямі фінансові збитки. Тому

підприємства переходять до політики мінімальних запасів, широко використовують принципи Just-in-time, активно оцінюють ризик розташування складів і переміщують критичні матеріальні ресурси в безпечні регіони. Одночасно посилюється значення управління дебіторською заборгованістю, адже високий ризик неплатоспроможності партнерів, потенційні затримки платежів або повна втрата комунікації з контрагентами з окупованих територій можуть спричиняти остаточний розрив ліквідності. Для мінімізації цих ризиків підприємства скорочують терміни відстрочки платежів, впроваджують авансові розрахунки, посилюють контроль за дебіторами і застосовують інструменти факторингу чи інвойс-дисконту для швидкого перетворення боргів на грошові кошти [8].

У воєнних умовах також критично важливо збалансувати графіки погашення кредиторської заборгованості, щоб не сформувати надмірного навантаження на грошові потоки. Підприємства домовляються про пролонгацію боргів, реструктуризацію платежів, домовляються з постачальниками про гнучкіші умови, зокрема часткову оплату або оплату після отримання товарів чи послуг. Одним із ефективних напрямів стає застосування інструментів короткострокового фінансування оборотного капіталу, таких як факторинг, форфейтинг, банківські овердрафти або швидкі обігові кредити, які дозволяють покрити тимчасові касові розриви та забезпечити виконання зобов'язань перед персоналом і постачальниками. У сукупності управління оборотним капіталом у період економічної нестабільності та збройного протистояння трансформується з рутинної операційної функції у стратегічний елемент фінансової стійкості, який забезпечує неперервність виробничого процесу, захист від фінансових втрат, підтримку ліквідності та адаптованість бізнесу до динамічно змінюваних ризикових умов [13].

У кризовий період резерви ліквідності набувають стратегічного значення, оскільки саме вони виступають «подушкою безпеки», що дає змогу компенсувати перебої у надходженні коштів, покривати раптові витрати,

реагувати на ризикові ситуації та запобігати дефолту за фінансовими зобов'язаннями. Формування резервів передбачає акумулювання коштів у формі грошових залишків, депозитів, короткострокових фінансових інструментів чи високоліквідних активів, які можуть бути швидко конвертовані у гроші без суттєвих втрат вартості. В умовах війни важливим стає принцип диверсифікації резервів: рекомендується зберігати ресурси не лише у національній валюті, а й у стійких іноземних валютах, а також розміщувати їх у кількох банках та різних фінансових інструментах. Це дає змогу мінімізувати ризики, пов'язані з інфляцією, девальвацією або технічними збоями у роботі окремих фінансових установ [21].

Особливе значення має залучення підприємством резервних кредитних інструментів – незадіяних кредитних ліній, можливостей овердрафту, договорів резервного фінансування з партнерами. Такі інструменти забезпечують додаткову гнучкість та дозволяють швидко отримати необхідні кошти у разі гострого дефіциту ліквідності. В умовах воєнних дій підприємства дедалі частіше використовують “живі” грошові резерви, що зберігаються в безпечних регіонах або за кордоном, адже наявність фізично та географічно захищених грошових ресурсів зменшує ризики втрати фінансової бази через руйнування інфраструктури, окупацію чи блокування доступу до банківських рахунків [16].

Важливою складовою механізму використання резервів є визначення чітких правил їх залучення, розподілу та поповнення. Підприємства мають встановлювати межі мінімального допустимого рівня резервів, нижче якого ліквідність може опинитися під загрозою, а також формувати політику щодо їх відновлення після використання. У кризових умовах резерви не повинні бути спрямованими на фінансування довгострокових, ризикових або непрофільних інвестицій, натомість їх основною функцією є забезпечення стабільності операційної діяльності, виплата заробітної плати, виконання термінових контрактних зобов'язань та покриття критичних витрат. Ефективність управління резервами ліквідності визначається здатністю

підприємства швидко мобілізувати кошти, зберегти їхню реальну вартість і забезпечити фінансову гнучкість у нестабільному середовищі, що робить цей інструмент ключовим у системі антикризового фінансового менеджменту [4].

Управління фінансовими інструментами в механізмі забезпечення ліквідності в умовах економічної нестабільності та збройного протистояння охоплює застосування широкого спектра інструментів фінансового ринку, спрямованих на мінімізацію ризиків, пов'язаних зі знеціненням активів, волатильністю валютного ринку, зростанням інфляції та порушенням грошових потоків. У кризових умовах підприємства й фінансові установи змушені використовувати максимально гнучкі, оперативні та захищені інструменти, які дозволяють забезпечити швидке перетворення активів у грошові кошти, стабілізацію валютної позиції та підтримку оптимального рівня ліквідності [43].

Одним із ключових механізмів виступає управління валютними ризиками через використання строкових інструментів, зокрема форвардних контрактів, валютних свопів, опціонів, що дозволяють зафіксувати обмінні курси або мінімізувати втрати від коливань. Підприємства застосовують ці інструменти для хеджування майбутніх операційних платежів, імпорتنих контрактів або валютних надходжень, забезпечуючи прогнозованість фінансових результатів навіть за умов значної макроекономічної турбулентності. Одночасно важливим напрямом є управління портфелем високоліквідних активів: у період воєнної нестабільності інтерес зростає до активів, які можна швидко реалізувати без суттєвої втрати вартості, таких як державні облігації з коротким строком погашення, депозитні сертифікати, кореспондентські рахунки, резерви в іноземній валюті. Підприємства можуть здійснювати продаж або заставлення таких активів для отримання короткострокових кредитних ресурсів чи оперативного поповнення грошового потоку [47].

Не менш значущим інструментом є використання механізмів рефінансування та кредитних ліній, які забезпечують доступ до додаткової

ліквідності у випадку критичних розривів у грошових потоках. Підприємства та банки намагаються диверсифікувати джерела фінансування, залучаючи ресурси від комерційних банків, міжнародних фінансових інституцій, державних гарантій та галузевих фондів підтримки. Це знижує залежність від одного кредитора та підвищує стійкість до зовнішніх шоків. Окреме місце займає управління дебіторською заборгованістю через факторинг, форфейтинг та інвойс-дисконтування. У воєнний період такі інструменти дозволяють прискорити обіг капіталу, уникнути ризику неплатежів контрагентів і перетворити дебіторську заборгованість на живі кошти без затримок [29].

Крім того, підприємства активно переглядають та оптимізують свою структуру фінансових інструментів відповідно до динаміки ринкової ситуації: проводять переоцінку ризиковості активів, мінімізують частку інструментів із довгими циклами повернення коштів, переходять на більш гнучкі інструменти короткострокового характеру. У воєнних умовах особливо зростає роль інструментів страхування фінансових ризиків, зокрема страхування майна, логістичних ланцюгів, перерв у виробництві, та спеціальних страхових продуктів військового ризику, які компенсують можливі втрати активів і ділової активності, стабілізуючи ліквідну позицію підприємства. Застосування цифрових фінансових інструментів, таких як онлайн-трейдинг, дистанційний моніторинг портфеля, автоматизовані системи керування ризиками, додатково підвищує швидкість прийняття рішень і якість контролю адміністративних та фінансових потоків [45].

Управління фінансовими інструментами в умовах нестабільності та збройного протистояння є багатовекторним процесом, що поєднує хеджування валютних ризиків, формування портфеля високоліквідних активів, залучення доступних кредитних ресурсів, активне використання інструментів рефінансування та страхування, а також цифровізацію фінансових операцій. Такий комплексний підхід забезпечує не лише здатність підприємства підтримувати стабільний рівень ліквідності, а й

дозволяє адаптувати фінансову політику до стрімких змін зовнішнього середовища, зберігаючи гнучкість, фінансову стійкість та ефективність у найскладніших умовах [32].

У кризових умовах звичайні механізми фінансування обмежені, тому підприємства мають приділяти особливу увагу формуванню вигідних відносин із банками, інвесторами та іншими зовнішніми стейкхолдерами. Взаємодія починається з забезпечення прозорості фінансової інформації: підприємства мають регулярно надавати кредиторам та потенційним інвесторам детальні звіти про рух грошових коштів, структуру активів і зобов'язань, рівень дебіторської та кредиторської заборгованості, результати стрес-тестувань та прогноз дефіциту ліквідності. Прозорість у кризовий період стає основним інструментом зміцнення довіри, адже за умов підвищених ризиків банки, міжнародні фінансові організації та приватні інвестори надають перевагу тим компаніям, які відкрито демонструють свою фінансову дисципліну та здатність контролювати ризики [20].

Другою важливою складовою є активна комунікація та ведення переговорів щодо реструктуризації боргів, продовження термінів кредитних ліній або перегляду графіка платежів, що дозволяє підприємству зменшити тиск на ліквідність. У період війни банки частіше погоджуються на пом'якшення умов обслуговування кредитів, якщо підприємство демонструє реалістичний план відновлення діяльності, стабільні фінансові потоки та відповідальне управління ризиками. Важливим інструментом є також участь у програмах державної підтримки, які гарантують частину кредитних ризиків банків і таким чином полегшують доступ підприємств до оборотного капіталу. Окрім цього, ефективна взаємодія з інвесторами передбачає здатність підприємства переконливо подавати свої бізнес-плани, інвестиційні проекти та перспективи розвитку навіть у нестабільних умовах, спираючись на розроблені антикризові стратегії, сценарне планування та оцінку ризиків [15].

У сучасних умовах особливого значення набувають міжнародні

інституційні інвестори та фінансові організації, такі як ЄБРР, IFC, USAID чи інші фонди, які надають фінансування українським підприємствам для підтримки ліквідності, відновлення виробництва та розвитку критичної інфраструктури. Співпраця з ними вимагає високих стандартів управління, дотримання екологічних, соціальних та корпоративних норм, реалізації політики прозорості та підзвітності. Залучення таких інвесторів не лише забезпечує доступ до фінансових ресурсів, а й підвищує репутаційну стійкість компанії та зміцнює її позиції на ринку [17].

Взаємодія з банками та інвесторами є інтегрованим процесом, який об'єднує фінансову прозорість, антикризове управління, здатність до адаптації, стратегічне партнерство та активну комунікацію. Ефективне поєднання цих елементів дозволяє підприємству забезпечити фінансову стабільність, зменшити ризики ліквідності та створити умови для відновлення й подальшого розвитку навіть у ситуації економічної нестабільності та воєнного протистояння.

Висновки до розділу 1

1. Ліквідність є ключовим показником фінансової стійкості підприємства та його здатності своєчасно погашати поточні зобов'язання. Високий рівень ліквідності забезпечує платоспроможність, гнучкість у реагуванні на зміни зовнішнього середовища та підтримує довіру контрагентів і інвесторів. Її сутність полягає у достатності оборотних активів, їхній структурі та швидкості перетворення на грошові кошти. Підприємству необхідно контролювати баланс між ліквідними активами та короткостроковими зобов'язаннями, оскільки його порушення підвищує

фінансові ризики. Рівень ліквідності визначає стабільність грошових потоків і потенціал розвитку у довгостроковій перспективі. Тому ефективне управління ліквідністю є пріоритетом, що мінімізує ризики неплатежів і сприяє формуванню конкурентних переваг.

2. Ліквідність у сільському господарстві формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, що визначають здатність підприємства своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Важливими є сезонність виробництва, тривалий цикл та залежність від природно-кліматичних умов, які спричиняють нерівномірність грошових потоків. Значну роль відіграють структура оборотних активів, швидкість обігу дебіторської заборгованості й оптимальний рівень запасів. На ліквідність також впливають доступність кредитних ресурсів, державна підтримка, ринкова волатильність та конкурентне середовище. Інституційно-правові умови функціонування аграрного сектору формують додаткові обмеження та можливості для підприємств. Важливими залишаються управління витратами, ризиками та грошовими потоками, а також застосування сучасних технологій. Сукупність цих факторів визначає рівень фінансової стійкості та здатність підприємства ефективно працювати в умовах високої невизначеності.

3. Забезпечення достатнього рівня ліквідності є ключовим чинником стійкості підприємств у кризових та воєнних умовах, коли зростає невизначеність і фінансові ризики. Вплив бойових дій, руйнування інфраструктури та інфляційний тиск ускладнюють підтримання стабільних грошових потоків і платоспроможності. У таких умовах традиційні підходи до управління ліквідністю потребують адаптації та впровадження більш гнучких і технологічних рішень. Ефективний механізм ліквідності має поєднувати оперативний моніторинг грошових потоків, аналіз ризиків, сценарне планування та формування фінансових резервів. Важливою залишається оптимізація оборотного капіталу, прискорення оборотності активів та контроль дебіторської заборгованості, особливо в регіонах, що постраждали від бойових дій. Використання цифрових інструментів

підвищує точність управлінських рішень і дозволяє контролювати ліквідність у режимі реального часу. У довгостроковій перспективі ліквідність має стати складовою стратегічного управління, забезпечуючи фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства в умовах воєнної економіки.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ЛІКВІДНОСТІ ТА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПВФ «АГРОЦЕНТР»

2.1. Загальна характеристика ПВФ «Агроцентр» і специфіка його діяльності

ПВФ «Агроцентр» є сільськогосподарським підприємством, діяльність якого зосереджена у сфері рослинництва, а саме вирощуванні зернових, технічних та кормових культур. Підприємство функціонує в умовах високої конкуренції та значного рівня ринкової та виробничої невизначеності, що зумовлює потребу у формуванні гнучких управлінських підходів, удосконаленні системи управління активами та підвищенні ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. ПВФ «Агроцентр» є типовим представником середніх аграрних господарств України, які забезпечують стабільний внесок у продовольчу безпеку держави та розвиток аграрного виробництва.

Підприємство функціонує у формі приватно-виробничої фірми (ПВФ), що передбачає гнучку організаційну структуру, швидкість ухвалення управлінських рішень та високий рівень відповідальності власника за результати діяльності. Управлінська структура ПВФ «Агроцентру» є лінійно-функціональною і включає керівника підприємства, головного бухгалтера, агрономічну службу, відділ логістики та постачання, підрозділ технічної експлуатації та ремонтної служби, а також виробничі бригади. Взаємодія між структурними підрозділами здійснюється відповідно до внутрішніх регламентів і сезонних виробничих планів.

Матеріально-технічна база ПВФ «Агроцентр» охоплює виробничі та складські приміщення, парк тракторів і комбайнів, сівалок, ґрунтообробної техніки, транспортних засобів для перевезення продукції, а також обладнання для поточного ремонту та технічного обслуговування. Для

оцінки ефективності використання матеріально-технічної бази ПВФ «Агроцентр» складено узагальнювальну таблицю 2.1.

Таблиця 2.1

Показники ефективності використання матеріально-технічної бази агрофірми

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Приріст 2024 р. до 2020 р., %
Вартість (середньорічна) основних засобів, тис. грн.	71009	70822	61787	53312	51890	-26,92
Дохід від реалізації, тис. грн.	171729	203083	220015	222808	223787	30,31
Постійні працівники, осіб	275	254	228	212	86	-68,73
Фондовіддача, грн./грн.	241,8	286,8	356,1	417,9	431,3	78,33
Фондоємність, грн./грн.	41,3	34,9	28,1	23,9	23,2	-43,92
Фондоозброєність, тис. грн./особу	258,2	278,8	271,0	251,5	603,4	133,67
Коефіцієнт зносу, %	50,4	57,2	64,1	68,7	69,0	36,98
Коефіцієнт оновлення, %	9,4	10,0	3,8	1,3	30,9	230,17

Показники ефективності використання матеріально-технічної бази агрофірми у таблиці 2.1 демонструють суперечливі тенденції, що відображають як структурні зміни у виробництві, так і зростання інтенсивності використання наявних ресурсів. Протягом 2020-2024 рр. середньорічна вартість основних засобів скоротилася на 26,92%, що свідчить про поступове вибуття застарілої техніки та обмежені інвестиції в оновлення активів. Водночас дохід від реалізації зріс на 30,31%, що вказує на підвищення результативності виробничих процесів та ефективніше використання обладнання. Значне скорочення чисельності персоналу – на 68,73% – підтверджує посилення технологічної модернізації, механізації окремих операцій і перехід до більш раціональної організації праці.

Зростання фондівддачі на 78,33% і зниження фондоємності на 43,92% підкреслюють підвищення ефективності використання кожної гривні, вкладеної в основні засоби. Показник фондоозброєності збільшився на 133,67%, що здебільшого пов'язано зі зменшенням чисельності працівників та концентрацією технічних ресурсів на одного зайнятого. Поряд із цим коефіцієнт зносу зріс до 69%, демонструючи старіння матеріально-технічної бази та потребу в активнішому відновленні основних засобів. Різне підвищення коефіцієнта оновлення до 30,9% у 2024 р. може свідчити про початок інвестиційного циклу, спрямованого на технічне переоснащення підприємства та відновлення його виробничих потужностей.

У підсумку, незважаючи на скорочення вартості основних засобів і високий рівень їх зношеності, агрофірма демонструє зростання результативності використання матеріально-технічної бази. Це стає можливим завдяки підвищенню інтенсивності експлуатації техніки, оптимізації трудових ресурсів та зростанню прибутковості виробничої діяльності, що формує підґрунтя для подальшого оновлення та модернізації основних фондів.

Підприємство володіє земельним банком, сформованим як за рахунок орендованих, так і приватних земельних ділянок. Структура земельних угідь включає рілля, кормові угіддя та технічні площі (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка складу і структури земельних угідь ПФФ «Агроцентр»

Показники	2020	2021	2022	2023	2024	Приріст 2024 р. до 2020 р., %
Всього земельні угіддя, га	9999,1	9123,1	7422,5	7660,2	2229,7	-77,7
в т. ч. площа ріллі, га	9516,3	8701,6	7087,7	7310,1	2132,0	-77,6
в т. ч.						
– площа зернових культур, га	5082,2	4865,3	2718,2	2601,1	0,0	-100,0
– площа технічних	4434,1	3836,3	4369,5	4709,0	2132,0	-51,9

культур, га						
-------------	--	--	--	--	--	--

Дані таблиці 2.2 про динаміку складу та структури земельних угідь ПВФ «Агроцентр» свідчать про різке та системне скорочення земельного банку підприємства протягом 2020-2024 рр., що суттєво трансформувало виробничий потенціал господарства. Загальна площа земельних угідь зменшилася на 77,7%, а площа ріллі – на 77,6%, що є критичним показником і може бути пов'язане з припиненням орендних відносин, переглядом земельного портфеля, зниженням економічної доцільності обробітку окремих ділянок чи зовнішніми факторами, зокрема воєнними діями. Такий масштабний відтік земель свідчить про скорочення виробничих можливостей і потенційне зниження обсягів вирощування основних культур.

Структура посівів зазнала ще більш суттєвих змін. Площа під зерновими культурами скоротилася на 100%, тобто їх вирощування фактично припинилося у 2024 році. Це може свідчити про стратегічний перегляд виробничої спеціалізації підприємства, переорієнтацію на інші культури або економічну недоцільність зернового виробництва в умовах скорочення земельного банку.

Водночас площа технічних культур демонструвала нестабільну динаміку, але загалом скоротилася на 51,9%. У 2024 році саме технічні культури стали єдиним видом посівів на підприємстві, що може вказувати на прагнення забезпечити більш високу маржинальність та фінансову віддачу з одиниці площі.

Загалом трансформація земельних угідь ПВФ «Агроцентр» свідчить про суттєві структурні зміни в аграрному виробництві, що можуть бути пов'язані як з об'єктивними зовнішніми загрозами, так і зі зміною внутрішньої стратегії підприємства. Скорочення земельного банку та звуження спектра вирощуваних культур потребують адаптації виробничої програми, оптимізації ресурсного забезпечення та перегляду фінансової моделі господарювання для збереження стійкості в умовах зростаючої

невизначеності.

Трудові ресурси підприємства складаються з постійних і сезонних працівників. До постійного персоналу належать керівний склад, агрономи, механізатори, бухгалтери, інженери та фахівці допоміжних служб. Сезонні працівники залучаються переважно у період проведення посівних і збиральних робіт, що зумовлено циклічністю аграрного виробництва.

Діяльність ПВФ «Агроцентр» має сезонний характер, що визначає нерівномірність використання трудових ресурсів, техніки та фінансових потоків упродовж року. Структура виробничого циклу включає підготовку ґрунту, закупівлю насіння та добрив, проведення посівної кампанії, комплекс заходів із захисту рослин, догляд за посівами, збирання врожаю та його подальшу реалізацію.

Специфічною рисою діяльності підприємства є залежність від природно-кліматичних умов, ринкових коливань цін на продукцію рослинництва та вартості засобів виробництва (добрив, пально-мастильних матеріалів, засобів захисту рослин). У сучасних умовах значний вплив на виробничу діяльність мають наслідки збройного конфлікту, зокрема порушення логістичних ланцюгів, зростання вартості страхування ризиків, підвищення цін на ресурси, знос техніки та ризики втрати врожаю.

Врожайність є ключовим показником ефективності діяльності агрофірми (рис. 2.1), оскільки саме вона визначає обсяг виробленої продукції з одиниці площі та безпосередньо впливає на фінансові результати підприємства. Високий рівень врожайності забезпечує зростання доходів, підвищення рентабельності та раціональне використання земельного потенціалу, що особливо важливо в умовах обмежених ресурсів.

Графіки на рисунку 2.1 демонструють значну нестабільність врожайності зернових та технічних культур ПВФ «Агроцентр» у 2020-2024 рр. Урожайність зернових демонструє коливання від 26,5 ц/га у 2020 році до максимального значення 42,6 ц/га у 2021 році, після чого різко падає до 17,4 ц/га у 2022 році та 30,1 ц/га у 2023 році, а у 2024 році вона фактично

дорівнює нулю, що свідчить про повне припинення вирощування цих культур. Урожайність технічних культур також характеризується значними коливаннями: від 4,5 ц/га у 2020 році до 19,8 ц/га у 2021 році, після чого показники знизилися до 7,1 ц/га у 2022 році, зросли до 13,7 ц/га у 2023 році і склали 5,5 ц/га у 2024 році. Така динаміка свідчить про високу залежність продуктивності від погодних умов, технологічного рівня виробництва та структури посівів, а також про необхідність оптимізації агротехнічних заходів для забезпечення стабільного рівня врожайності.

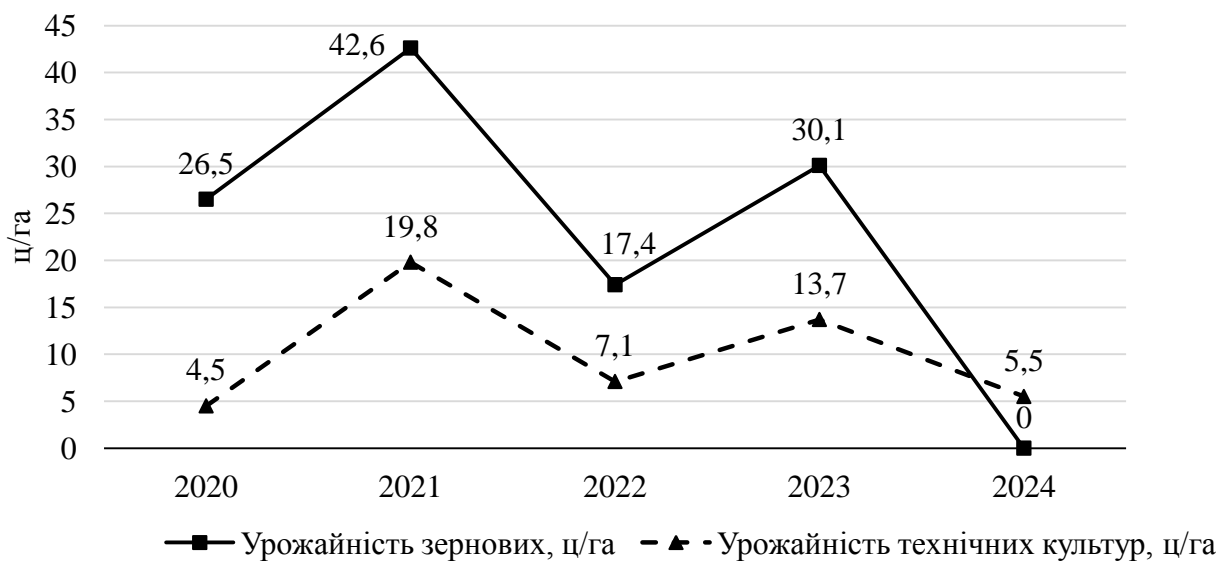

Рис. 2.1. Зміни врожайності зернових і технічних культур агрофірми

Основні джерела доходів ПВФ «Агроцентр» формуються за рахунок реалізації вирощеної продукції, а також відшкодувань за програмами державної підтримки аграрного сектору (у разі їх наявності). Система управління фінансовими ресурсами спрямована на забезпечення платоспроможності підприємства, своєчасне фінансування основних виробничих процесів та формування резервів для покриття ризиків.

Структура витрат підприємства включає витрати на насіння, добрива, ПММ, ремонт техніки, оплату праці, орендну плату за землю, логістичні витрати та інші виробничі статті (табл. 2.3). Висока частка змінних витрат зумовлює залежність фінансових результатів від урожайності та ринкових

цін.

Дані таблиці 2.3, що відображають динаміку прямих витрат на виробництво продукції ПВФ «Агроцентр» у 2020-2024 рр., свідчать про суттєве зростання витратної складової діяльності підприємства та структурні зміни у формуванні собівартості продукції. Загальний обсяг прямих витрат зріс на 69,7%, що відображає як інфляційні процеси, так і підвищення вартості основних ресурсів, необхідних для виробничого процесу.

Таблиця 2.3

Динаміка прямих витрат на виробництво продукції ПВФ «Агроцентр»
у 2020-2024 роках

Стаття витрат	2020	2021	2022	2023	2024	Приріст 2024 р. до 2020 р., %
Прямі витрати – разом	50431,2	58489,6	79030,7	82434,7	85574,6	69,7
в т. ч.:						
– насіння та посадковий матеріал	11531,3	12073,8	10531,3	7408,5	10204,8	-11,5
– добрива	9021,1	10514,6	22681,8	20200,1	13190,5	46,2
– паливно-мастильні матеріали	12099,3	13408,2	20815,1	23418,6	24938,2	106,1
– оплата праці	12602,7	15188,7	11988,8	11102,1	18006,6	42,9
– решта витрат	5176,8	7304,3	13013,7	20305,4	19234,5	271,6
Інші прямі та загальновиробничі витрати – разом	48910,3	55046,5	60069,1	49232,1	52675,7	7,7
в т. ч.:						
– відрахування на соціальні заходи	2773,9	3372,1	2636,3	2463,8	3984,7	43,6
– амортизація	7470,3	9910	10743,8	9240,7	8385,7	12,3
– оплата послуг сторонніх організацій	538,4	1091,8	12002,8	3196,3	2355,6	337,5
– решта витрат	38127,7	40672,6	34686,2	34331,3	37949,7	-0,5

Найбільш відчутне зростання відбулося за такими статтями, як паливно-мастильні матеріали (зростання на 106,1%) та «решта витрат», які

збільшилися на 271,6%. Це може свідчити про значне подорожчання енергоносіїв, логістики, ремонтних робіт та інших супутніх витрат, що суттєво впливають на загальну собівартість продукції.

Витрати на насіння та посадковий матеріал продемонстрували зниження на 11,5%, що може бути наслідком скорочення площі ріллі, зміни структури культур або переходу до менш затратних технологій. Натомість витрати на добрива зросли майже на 46,2%, що пояснюється як зростанням цін, так і необхідністю підтримувати родючість ґрунтів в умовах інтенсивного сільськогосподарського виробництва. Сума витрат на оплату праці збільшилася на 42,9%, що пов'язано як з підвищенням заробітних плат, так і з оптимізацією чисельності працівників, що змінило структуру витрат на робочу силу.

Інші прямі та загальновиробничі витрати зросли лише на 7,7%, що є значно нижчим показником порівняно з динамікою прямих витрат. Водночас окремі статті цих витрат продемонстрували різноспрямовані тенденції. Відрахування на соціальні заходи збільшилися на 43,6%, що відповідає загальному тренду зростання витрат на персонал.

Амортизаційні відрахування зросли на 12,3%, що може свідчити про незначні інвестиції в оновлення основних засобів або внесення змін до амортизаційної політики. Особливо значним є зростання витрат на послуги сторонніх організацій – на 337,5%, що може бути пов'язано з активним залученням підрядних компаній для виконання робіт у зв'язку зі скороченням власного парку техніки та персоналу. Натомість стаття «решта витрат» скоротилася на 0,5%, що вказує на оптимізацію окремих статей непрямих витрат.

Загалом динаміка витрат ПВФ «Агроцентр» за досліджуваний період демонструє суттєве зростання собівартості виробництва та зміну структури основних витратних статей. Зростання витрат на паливо, добрива та оплату сторонніх послуг є ключовими факторами збільшення загальної собівартості, тоді як скорочення витрат на насіння та стабілізація частини непрямих витрат

свідчать про намагання підприємства оптимізувати ресурсне забезпечення в умовах трансформації виробничих площ та спеціалізації. Такі тенденції підкреслюють необхідність подальшого підвищення ефективності використання ресурсів, удосконалення технологічних процесів і стратегічного планування витрат для забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах нестабільності.

ПВФ «Агроцентр» поступово впроваджує елементи цифровізації виробничих процесів і управління активами. До таких інноваційних підходів належать: застосування GPS-навігації на техніці, використання електронних систем обліку посівних площ, технології дистанційного моніторингу стану рослин (зокрема за допомогою супутникових даних), а також елементи точного землеробства.

Упровадження сучасних цифрових рішень спрямоване на зниження виробничих витрат, підвищення точності операцій, оптимізацію використання добрив і ЗЗР, зменшення втрат під час збирання врожаю та формування прозорої системи управління активами.

ПВФ «Агроцентр» функціонує в умовах високої ринкової конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках збуту. Основними конкурентами є середні та великі аграрні господарства, що мають доступ до більш диверсифікованої техніки, широких можливостей для кредитування та застосування високотехнологічних виробничих рішень.

У таких умовах «Агроцентр» обирає стратегію зосередження на підвищенні якості продукції, оптимізації витрат, вдосконаленні системи управління активами та впровадженні адаптивних управлінських підходів. Підприємство використовує довгострокові партнерські відносини з трейдерами та переробними підприємствами для забезпечення стабільних каналів збуту.

Підприємство дотримується вимог екологічного законодавства України щодо збереження ґрунтів, раціонального використання природних ресурсів та мінімізації забруднення довкілля. Застосування сівозміни, зменшення

обсягів використання пестицидів, впровадження технологій ощадного землеробства та моніторинг ґрунтового покриву сприяють підвищенню екологічної стійкості виробництва.

Загальна характеристика ПВФ «Агроцентр» свідчить про те, що підприємство має достатній виробничий і ресурсний потенціал для підтримання стабільної діяльності, однак його ефективність значною мірою залежить від здатності адаптуватися до змін зовнішнього середовища, впроваджувати інноваційні технології та вдосконалювати систему управління активами. Специфіка діяльності підприємства визначається сезонністю виробничих процесів, залежністю від природних умов, високим рівнем ринкових ризиків та потребою в оптимізації ресурсного забезпечення. Подальший розвиток ПВФ «Агроцентр» потребує підвищення ефективності використання матеріальних і трудових ресурсів, посилення фінансової стійкості та впровадження цифрових інструментів в управлінні.

2.2. Аналіз фінансових ресурсів і структури активів підприємства

Фінансові ресурси підприємства є основою забезпечення його господарської діяльності, реалізації інвестиційних проєктів та підтримки фінансової стійкості. Вони формуються за рахунок власного капіталу, залучених кредитів, фінансових результатів минулих періодів та інших джерел. Для ПВФ «Агроцентр» основними джерелами фінансових ресурсів є власний капітал, короткострокові та довгострокові зобов'язання, а також залучені кредити під розвиток виробництва.

Розподіл фінансових ресурсів у часі та їх ефективність визначають здатність підприємства покривати поточні витрати, здійснювати інвестиції та забезпечувати ліквідність. Структура активів підприємства відображає співвідношення необоротних та оборотних активів, а також їх використання

у виробничому та фінансовому процесі.

Для оцінки основних тенденцій у складі активів ПВФ «Агроцентр» розглянемо дані таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка активів ПВФ «Агроцентр», тис. грн.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Приріст 2024 р. до 2020 р., %
Необоротні активи	85510	75842	63968	54613	65797	-23,1
Оборотні активи	106774	184511	236928	264557	236311	121,3
Загалом активів	192284	260353	300896	319170	302108	57,1

Динаміка активів ПВФ «Агроцентр» за 2020-2024 роки свідчить про суттєві зміни у складі ресурсної бази підприємства. Загальні активи підприємства зросли з 192284 тис. грн. у 2020 році до 302108 тис. грн. у 2024 році, що становить приріст на 57,1%. Основним чинником цього зростання стали оборотні активи, обсяг яких збільшився на 121,3%, з 106774 тис. грн. до 236311 тис. грн. Таке стрімке нарощування оборотних активів може бути зумовлене активним накопиченням запасів, збільшенням грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень для забезпечення поточної господарської діяльності та підвищення ліквідності підприємства. Водночас необоротні активи зменшилися на 23,1%, з 85510 тис. грн. до 65797 тис. грн., що відображає часткове списання основних засобів, амортизацію та недостатнє оновлення виробничого обладнання.

Отже, загальна динаміка активів ПВФ «Агроцентр» характеризується значним зростанням загальних ресурсів за рахунок оборотних активів і одночасним зменшенням необоротних, що вказує на переважну орієнтацію підприємства на ліквідні ресурси та потребу в оновленні основних засобів. Структурні зміни активів підвищують ліквідність і короткострокову фінансову стабільність підприємства, проте вказують на потенційні ризики щодо довгострокового інвестиційного розвитку та підтримки виробничого

потенціалу. Зміни у складі та структурі активів створюють передумови для подальшої оптимізації ресурсної бази і стратегічного планування діяльності ПВФ «Агроцентр». Для кращого розуміння структури активів представимо її у вигляді графіка на рисунку 2.2.

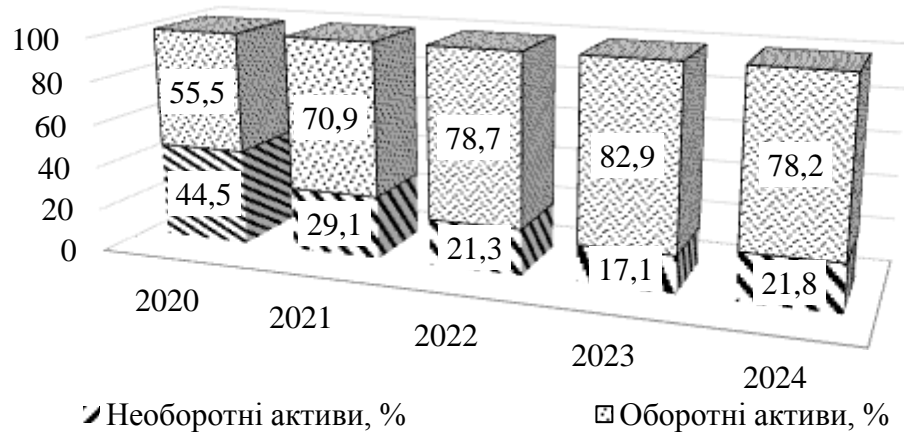

Рис. 2.2. Динаміка структури активів ПВФ «Агроцентр» у 2020-2024 рр.

Аналіз діаграми на рисунку 2.2 вказує на суттєві зміни у співвідношенні необоротних і оборотних активів протягом п'яти років. У 2020 році структура активів була досить збалансованою: необоротні активи склали 44,5% від загальної вартості активів, а оборотні – 55,5%. Це свідчить про достатній рівень інвестицій у довгострокові ресурси та наявність ліквідних активів для покриття поточних зобов'язань.

У 2021 році відбувається різка зміна структури: частка необоротних активів зменшується до 29,1%, тоді як оборотних активів зростає до 70,9%. Цей тренд зберігається у 2022 році, коли необоротні активи складають лише 21,3%, а оборотні досягають 78,7%. У 2023 році частка оборотних активів зростає до максимуму – 82,9%, а частка необоротних знижується до 17,1%. Такі зміни вказують на сильну концентрацію ресурсів у ліквідних формах і запасах, що може бути обумовлено нарощуванням виробничих запасів та коштів для покриття поточних операційних потреб, проте одночасно свідчить про зниження інвестицій у довгострокові активи та потенційне старіння

основних засобів.

У 2024 році спостерігається незначне відновлення частки необоротних активів до 21,8%, при одночасному зменшенні оборотних активів до 78,2%. Це може свідчити про початок часткового оновлення основних засобів або оптимізацію оборотних ресурсів. Загалом, динаміка структури активів ПВФ «Агроцентр» характеризується зростанням питомої ваги оборотних активів у загальній структурі, що підвищує ліквідність і короткострокову фінансову стійкість підприємства, але вказує на потенційну потребу у відновленні та оновленні необоротних активів для підтримки довгострокового виробничого потенціалу.

Для подальшого дослідження ліквідності агрофірми важливою є оцінка складу і структури оборотних активів, яка наведена у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз складу і структури оборотних активів ПВФ «Агроцентр»

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Приріст 2024 р. до 2020 р., %
Запаси, тис. грн.	46880	116712	134634	164778	139273	197,1
Частка в оборотних активах, %	43,91	63,25	56,82	62,28	58,94	x
Поточні біологічні активи, тис. грн.	21519	19246	24296	19	19	-99,9
Частка в оборотних активах, %	20,15	10,43	10,25	0,01	0,01	x
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	33408	41047	72105	93769	93104	178,7
Частка в оборотних активах, %	31,29	22,25	30,43	35,44	39,40	x
Гроші та їх еквіваленти, тис. грн.	3482	5247	4163	4762	2107	-39,5
Частка в оборотних активах, %	3,26	2,84	1,76	1,80	0,89	x
Витрати майбутніх періодів	485	1011	1206	1229	898	85,2
Частка в оборотних активах, %	0,45	0,55	0,51	0,46	0,38	x
Інші оборотні активи	1000	1248	524	0	910	-9,0
Частка в оборотних активах,	0,94	0,68	0,22	0,00	0,39	x

%						
Всього оборотні активи	106774	184511	236928	264557	236311	121,3

За результатами аналізу таблиці 2.5 встановлено, що загальний обсяг оборотних активів ПВФ «Агроцентр» у 2020-2024 рр. зріс більш ніж удвічі, що свідчить про розширення масштабів операційної діяльності підприємства, однак зміни їх внутрішньої структури мають неоднозначний характер. Найбільш значним є зростання вартості запасів – їх обсяг збільшився на 197,1%, а частка у структурі оборотних активів піднялася до 58,94% у 2024 р., що вказує на підвищення рівня матеріальної іммобілізації ресурсів та потенційне погіршення ліквідності.

Паралельно з цим спостерігається майже повне зникнення поточних біологічних активів, обсяг яких скоротився на 99,9%, що може бути пов'язано зі зміною технологічного циклу або переглядом системи виробничих пріоритетів. Значне збільшення дебіторської заборгованості – на 178,7% – свідчить про ускладнення розрахункової дисципліни контрагентів та зростання комерційних ризиків, тоді як її частка у структурі активів досягла 39,40%, що додатково знижує швидкість обігу ресурсів. Водночас кількість грошових коштів скоротилася на 39,5%, а їх частка зменшилася до критично низького рівня 0,89%, що створює загрозу для поточної платоспроможності підприємства та ускладнює забезпечення безперервності операційного циклу. Доповнюють картину відносно стабільні, хоча й несуттєві за масштабами, витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи, вплив яких на загальну структуру є мінімальним.

Таким чином, незважаючи на зростання сукупних оборотних активів, структурні зміни свідчать про зниження їх ліквідності, збільшення концентрації у малоліквідних статтях та підвищення ризиковості фінансово-господарської діяльності підприємства.

Фінансові ресурси підприємства формуються з власного капіталу та залучених джерел. Розглянемо їх динаміку у таблиці 2.6.

Аналіз даних таблиці 2.6 відображає суттєві зміни у складі капіталу

агропідприємства і структурі фінансових ресурсів. Загалом фінансові ресурси підприємства зросли з 192284 тис. грн. у 2020 році до 302108 тис. грн. у 2024 році, що становить приріст 57,1%. Це зростання відображає збільшення ресурсної бази та забезпечує розширення виробничої діяльності підприємства.

Таблиця 2.6

Динаміка фінансових ресурсів ПВФ «Агроцентр», тис. грн.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Приріст 2024 р. до 2020 р., %
Власний капітал	132859	189419	196848	203698	217207	63,5
Довгострокові зобов'язання	8000	0	0	0	0	-100,0
Короткострокові зобов'язання	51425	70934	104047	115472	84901	65,1
Загалом капітал	192284	260353	300895	319170	302108	57,1

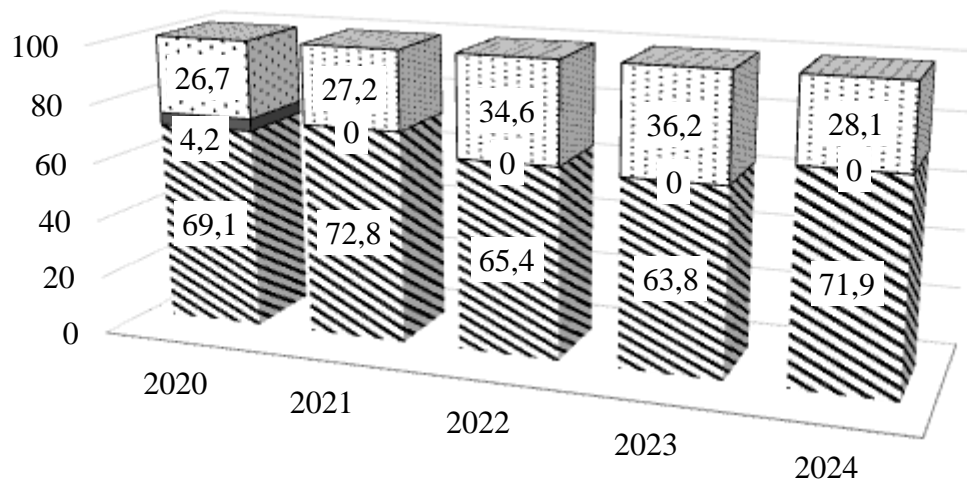
Власний капітал підприємства за цей період продемонстрував значне збільшення, з 132859 тис. грн. у 2020 році до 217207 тис. грн. у 2024 році, що відповідає приросту 63,5%. Таке збільшення власного капіталу свідчить про зміцнення фінансової стійкості та зменшення залежності підприємства від залучених джерел фінансування, а також про формування внутрішніх резервів для розвитку виробничого потенціалу.

Довгострокові зобов'язання за аналізований період повністю зникли – з 8000 тис. грн. у 2020 році до 0 у наступні роки, що свідчить про погашення довгострокових кредитів або переорієнтацію фінансування на власні та короткострокові ресурси. Короткострокові зобов'язання зросли з 51425 тис. грн. у 2020 році до 84901 тис. грн. у 2024 році, що відповідає приросту 65,1%. Така динаміка вказує на активне залучення оборотних кредитів та інших поточних зобов'язань для забезпечення фінансування операційної діяльності, що супроводжується одночасним збільшенням власного капіталу.

Таким чином, структура фінансових ресурсів ПВФ «Агроцентр»

демонструє тенденцію до збільшення питомої ваги власного капіталу та зменшення залежності від довгострокових зобов'язань. Це підвищує фінансову стійкість підприємства та його здатність самостійно забезпечувати розвиток виробництва, водночас приріст короткострокових зобов'язань свідчить про необхідність контролю за ліквідністю та управлінням оборотним капіталом. Загалом фінансові ресурси підприємства зростають, що створює сприятливі умови для реалізації стратегічних планів розвитку ПВФ «Агроцентр» та підтримки його операційної діяльності на належному рівні.

Для унаочнення оцінки фінансової структури розрахуємо частку власного та залученого капіталу на діаграмі (рис. 2.3).

▣ Власний капітал, % ▣ Довгострокові зобов'язання, % ▣ Короткострокові зобов'язання, %

Рис. 2.3. Динаміка структури фінансових ресурсів ПВФ «Агроцентр»

Діаграма на рисунку 2.3 демонструє суттєві зміни у співвідношенні власного та залученого капіталу протягом 2020-2024 років. У 2020 році власний капітал становив 69,1% від загальної суми фінансових ресурсів, а короткострокові зобов'язання – 26,7%, при цьому довгострокові зобов'язання займали незначну частку у 4,2%. Така структура свідчила про високий рівень фінансової незалежності підприємства та переважання власних ресурсів у загальному капіталі. У 2021 році частка власного капіталу зросла до 72,8%,

що відображає зміцнення фінансової стійкості підприємства та зменшення потреби у зовнішньому фінансуванні. У 2022 та 2023 роках спостерігається зниження питомої ваги власного капіталу до 65,4% та 63,8% відповідно, водночас частка короткострокових зобов'язань зростає до 34,6% і 36,2%. Це свідчить про посилене використання оборотних кредитів та поточних зобов'язань для фінансування операційної діяльності, що підвищує ризики залежності від зовнішніх джерел фінансування. Довгострокові зобов'язання у цей період відсутні, що підтверджує переорієнтацію фінансування на власні та короткострокові ресурси.

У 2024 році структура фінансових ресурсів демонструє відновлення питомої ваги власного капіталу до 71,9%, а частка короткострокових зобов'язань зменшується до 28,1%. Це свідчить про зростання фінансової незалежності підприємства, зменшення ризиків ліквідності та підвищення стійкості до зовнішніх економічних факторів. Загалом, аналіз структури фінансових ресурсів ПВФ «Агроцентр» вказує на тенденцію до підтримки високого рівня власного капіталу при контрольованому залученні короткострокових ресурсів, що створює сприятливі умови для стабільного розвитку та забезпечення операційної діяльності підприємства.

Для подальшого дослідження ліквідності агрофірми важливою є також оцінка складу і структури поточних зобов'язань, яка наведена у таблиці 2.7.

Відображений у таблиці 2.7 аналіз динаміки та структури поточних зобов'язань ПВФ «Агроцентр» у 2020-2024 рр. свідчить про істотні зміни у джерелах фінансування операційної діяльності підприємства та рівні його короткострокових фінансових ризиків. Загальний обсяг поточних зобов'язань зріс на 65,1%, хоча пік навантаження припав на 2022-2023 рр., після чого їх величина зменшилася до 84 901 тис. грн. у 2024 р. Найбільш значні коливання спостерігалися за статтею короткострокових банківських кредитів: їх обсяг у 2022-2023 рр. перевищував 57-63 млн. грн., а частка досягала 55%, що вказує на суттєву залежність підприємства від позикового фінансування під час воєнної нестабільності та інфляційного тиску. У 2024 р.

обсяг цих кредитів скоротився більш ніж удвічі, що знизило їх частку до 30,62% і свідчить про часткове розвантаження боргового навантаження.

Таблиця 2.7

Аналіз складу і структури поточних зобов'язань ПВФ «Агроцентр»

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Приріст 2024 р. до 2020 р., %
Короткострокові банківські кредити, тис. грн.	11517	33394	57522	63350	25999	125,7
Частка у поточних зобов'язаннях, %	22,40	47,08	55,28	54,86	30,62	x
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	21895	21594	25259	32575	37931	73,2
Частка у поточних зобов'язаннях, %	42,58	30,44	24,28	28,21	44,68	x
Поточні забезпечення, тис. грн.	963	993	1129	1119	1359	41,1
Частка у поточних зобов'язаннях, %	1,87	1,40	1,09	0,97	1,60	x
Доходи майбутніх періодів, тис. грн.	8125	6937	5591	4249	5061	-37,7
Частка у поточних зобов'язаннях, %	15,80	9,78	5,37	3,68	5,96	x
Інші зобов'язання поточні, тис. грн.	8925	8016	14547	14179	14551	63,0
Частка у поточних зобов'язаннях, %	17,36	11,30	13,98	12,28	17,14	x
Всього поточні зобов'язання, тис. грн.	51425	70934	104047	115472	84901	65,1

Паралельно із цим змінилася структура кредиторської заборгованості: її величина зросла на 73,2%, а частка у поточних зобов'язаннях у 2024 р. досягла 44,68%, що перевищує рівень 2020 р. та вказує на активніше використання комерційного кредиту й можливе уповільнення розрахунків із постачальниками. Така динаміка може свідчити як про розширення операційної діяльності, так і про певні труднощі з формуванням достатнього

рівня ліквідних ресурсів.

Поточні забезпечення стабільно зростали, однак їх частка залишається несуттєвою – близько 1-1,6%, що не чинить значного впливу на загальну структуру зобов'язань. Натомість доходи майбутніх періодів скоротилися на 37,7%, а їх частка знизилася з 15,8% до 5,96%, що може бути пов'язано зі зменшенням обсягів отриманих авансів або переорієнтацією умов співпраці з контрагентами.

Інші поточні зобов'язання також демонструють зростання – на 63%, їх частка у структурі зобов'язань підвищилася до 17,14%. Це свідчить про більш активне використання додаткових короткострокових джерел фінансування, що можуть бути пов'язані з податковими розрахунками, внутрішніми розрахунками чи іншими операційними платежами. У підсумку структура поточних зобов'язань підприємства змістилася у бік зростання кредиторської заборгованості та інших короткострокових джерел фінансування, тоді як роль банківських кредитів у 2024 р. зменшилася. Це з одного боку знижує фінансовий ризик, пов'язаний із обслуговуванням кредитів, але з іншого – свідчить про перенесення частини фінансового навантаження на взаємовідносини з постачальниками та контрагентами, що може впливати на рівень платоспроможності та стійкість операційного циклу підприємства.

Ефективність використання активів підприємства визначається здатністю приносити дохід при мінімальних витратах ресурсів і вимірюється за допомогою показників оборотності (табл. 2.8). Ці показники дозволяють оцінити швидкість обороту активів та ефективність їх використання у виробничій і фінансовій діяльності підприємства.

Аналіз показників ефективності використання активів ПФФ «Агроцентр» за 2020-2024 рр. свідчить про загальне уповільнення оборотності ресурсів підприємства та зниження їх продуктивності. Коефіцієнт оборотності активів зменшився з 0,893 у 2020 році до 0,741 у 2024 році, тобто на 17%, що призвело до збільшення тривалості їх обороту з

403,1 до 486,0 днів. Така динаміка вказує на уповільнення віддачі від вкладених ресурсів і зростання потреби в оборотному капіталі. Попри загальне зниження ефективності активів, оборотність необоротних активів демонструє позитивну тенденцію: коефіцієнт зріс на 69,4%, а тривалість обороту скоротилася на 41%. Це свідчить про покращення використання основних засобів, модернізацію або оптимізацію їх структури. Натомість оборотність оборотних активів значно погіршилася – коефіцієнт впав на 40,9%, що супроводжувалося збільшенням тривалості їх обороту на 69,3%. Це свідчить про накопичення запасів, уповільнення обігу коштів, зростання навантаження на оборотний капітал.

Таблиця 2.8

Показники ефективності використання активів ПВФ «Агроцентр»

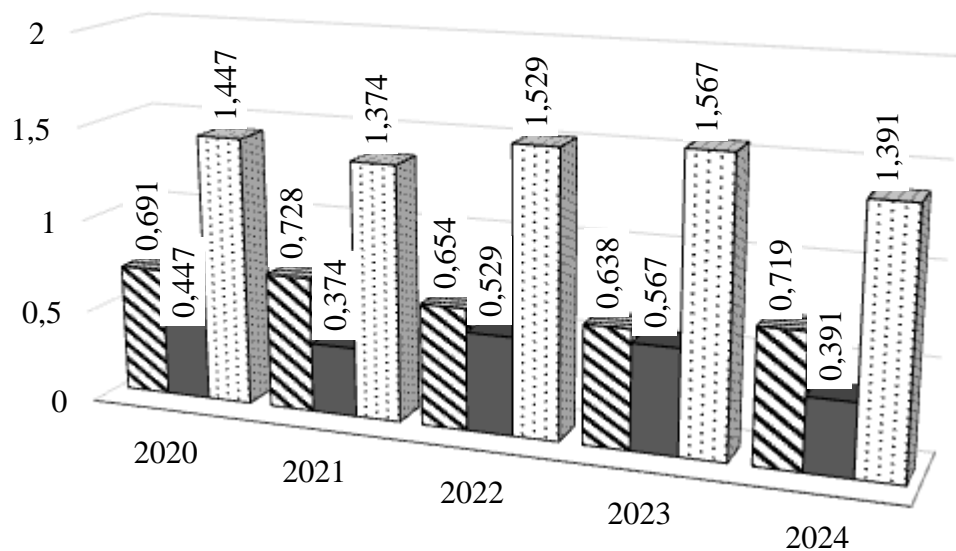
Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Приріст 2024 р. до 2020 р., %
Коеф. оборотності активів	0,893	0,780	0,731	0,698	0,741	-17,0
Тривалість обороту активів	403,1	461,5	492,3	515,7	486,0	20,6
Коеф. оборотності необоротних активів	2,008	2,678	3,439	4,080	3,401	69,4
Тривалість обороту необоротних активів	179,3	134,4	104,7	88,2	105,8	-41,0
Коеф. оборотності оборотних активів	1,608	1,100	0,930	0,840	0,950	-40,9
Тривалість обороту оборотних активів	223,8	327,3	387,1	428,6	378,9	69,3
Коеф. оборотності запасів	3,663	1,740	1,630	1,350	1,610	-56,0
Тривалість обороту запасів	98,3	206,9	220,9	266,7	223,6	127,5
Коеф. оборотності дебіторської заборгованості	5,140	4,948	3,051	2,376	2,404	-53,2
Тривалість обороту дебіторської заборгованості	70,0	72,8	118,0	151,5	149,8	114,0

Найбільш проблемними напрямками є запаси та дебіторська заборгованість. Коефіцієнт оборотності запасів скоротився на 56%, а період їх зберігання зріс більш ніж у 2,2 рази, що свідчить про надмірне формування складських залишків і зростання витрат на їх утримання. Схожа ситуація

спостерігається і щодо дебіторської заборгованості: оборотність зменшилася на 53,2%, а період її погашення збільшився зі 70,0 до 149,8 днів, що констатує погіршення платіжної дисципліни контрагентів, збільшення ризику неповернення боргів і «заморожування» значних обсягів капіталу в дебіторці.

Отже, зниження ефективності використання оборотних активів, зокрема запасів і дебіторської заборгованості, є ключовими факторами погіршення загальної оборотності активів підприємства. Для підвищення ефективності діяльності ПФФ «Агроцентр» необхідним є перегляд політики управління запасами, запровадження жорсткішого контролю за дебіторською заборгованістю та оптимізація структури оборотного капіталу.

Структура фінансових ресурсів безпосередньо впливає на фінансову стійкість агропідприємства, оскільки переважання власного капіталу зменшує залежність від зовнішніх джерел фінансування та підвищує здатність протистояти ризикам. Рациональне співвідношення власного і позикового капіталу забезпечує стабільність грошових потоків, покращує ліквідність і створює умови для довгострокового розвитку підприємства.

▨ Коеф. автономії ■ Коеф. фінансового ризику □ Коеф. фінансової залежності

Рис. 2.4. Показники фінансової стійкості ПФФ «Агроцентр»

На рисунку 2.4 відображено динаміку основних показників фінансової стійкості агрофірми. Аналіз показників фінансової стійкості ПВФ «Агроцентр» за 2020-2024 рр. свідчить про коливання рівня незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та зміни у його ризиковості. Коефіцієнт автономії у 2020 році становив 0,691, що вказувало на високий рівень фінансової самостійності, та зріс до 0,728 у 2021 році. Проте у 2022-2023 роках його значення зменшилося до 0,654 і 0,638, що відображає тимчасове зростання залежності від позикового капіталу. Водночас у 2024 році показник підвищився до 0,719, що свідчить про відновлення фінансової стійкості та зміцнення власної капітальної бази підприємства.

Динаміка коефіцієнта фінансового ризику демонструє протилежні тенденції. Показник зменшився у 2021 році до 0,374, однак у 2022-2023 роках він значно зріс до 0,529 та 0,567 відповідно, що сигналізує про підвищення ризиковості фінансової структури та збільшення частки позикових коштів. У 2024 році коефіцієнт знизився до 0,391, що свідчить про поліпшення фінансової стабільності й раціональніше використання позикових ресурсів.

Коефіцієнт фінансової залежності, який характеризує рівень залучення позикового капіталу, має аналогічну динаміку: його значення поступово підвищувалося до 1,567 у 2023 році, а у 2024 році знизилося до 1,391. Це підтверджує, що у період 2022-2023 рр. підприємство відчувало посилення потреби у додатковому фінансуванні, проте у 2024 році відбулося повернення до більш стійкої моделі капіталізації.

Загалом, аналіз свідчить, що після тимчасового зростання залежності від позикових ресурсів ПВФ «Агроцентр» у 2024 році зміцнив свою фінансову самостійність, що сприяє підвищенню його здатності протистояти зовнішнім ризикам та забезпечує стабільний розвиток.

2.3. Оцінка показників ліквідності та впливу кризових факторів на

фінансовий стан сільгосп підприємства

Оцінка ліквідності агропідприємства передбачає аналіз його здатності своєчасно виконувати поточні зобов'язання за рахунок наявних оборотних активів. Насамперед, для цього використовують систему коефіцієнтів – абсолютної, швидкої та поточної ліквідності, які відображають ступінь покриття короткострокових боргів високоліквідними ресурсами. Регулярний моніторинг ліквідності дає змогу своєчасно виявляти фінансові ризики та забезпечувати стабільність операційної діяльності в умовах ринкової невизначеності.

На рисунку 2.5 проілюстровано динаміку показників ліквідності ПВФ «Агроцентр».

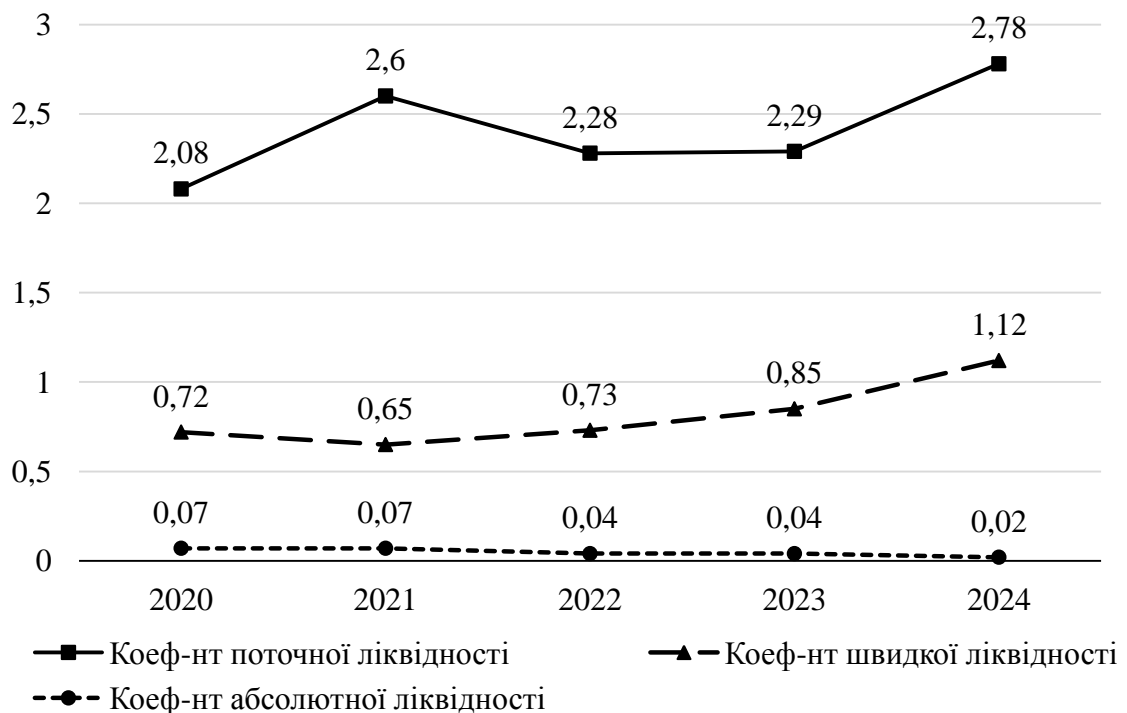

Рис. 2.5. Динаміка показників ліквідності ПВФ «Агроцентр»

Аналіз динаміки показників ліквідності ПВФ «Агроцентр» у 2020-2024 рр. засвідчує покращення загальної здатності підприємства покривати поточні зобов'язання, проте його миттєва ліквідність суттєво погіршилася.

Коефіцієнт поточної ліквідності зріс із 2,08 до 2,78 (+0,71), що свідчить про накопичення оборотних активів і формальне підвищення фінансової гнучкості, хоча значна частина цих активів є низьколіквідною. Коефіцієнт швидкої ліквідності також збільшився з 0,72 до 1,12 (+0,40), що вказує на покращення можливості підприємства покривати зобов'язання за рахунок більш ліквідних активів, передусім за рахунок зростання обсягів дебіторської заборгованості. Натомість коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився з 0,07 до 0,02 (-0,04), що демонструє критичне скорочення частки грошових коштів, а отже – обмежену здатність підприємства здійснювати негайні платежі без залучення зовнішнього фінансування. Така динаміка свідчить про певне номінальне покращення ліквідності, проте реальна платоспроможність підприємства знижена через недостатній рівень грошових ресурсів.

Також оцінювання ліквідності балансу підприємства базується на порівнянні груп активів, згрупованих за ступенем їх перетворення у грошові кошти, та зобов'язань – залежно від терміновості їх погашення. Згідно з класичною методикою, активи балансу поділяються на чотири групи: А1 – найбільш ліквідні активи, що включають грошові кошти та їх еквіваленти; А2 – швидко реалізовані активи, представлені короткостроковою дебіторською заборгованістю; А3 – повільно реалізовані активи, до яких належать виробничі запаси та інші оборотні активи; А4 – важкореалізовані активи, тобто необоротні активи. Зобов'язання також поділяються на групи: П1 – найбільш термінові зобов'язання, П2 – короткострокові зобов'язання, П3 – довгострокові зобов'язання, П4 – власний капітал.

Баланс вважається абсолютно ліквідним за умов виконання нерівностей: $A1 \geq P1$; $A2 \geq P2$; $A3 \geq P3$; $A4 \leq P4$. Якщо перша нерівність не виконується, це свідчить про дефіцит найбільш ліквідних коштів для погашення термінових боргів. Дотримання інших нерівностей визначає потенційну середньо- та довгострокову платоспроможність.

Для аналізу ліквідності балансу ПВФ «Агроцентр» було згруповано дані фінансової звітності за 2020-2024 рр. (табл. 2.9). Протягом

досліджуваного періоду ПФФ «Агроцентр» стабільно демонстрував недостатність найбільш ліквідних активів, оскільки в усі роки показник А1 був істотно нижчим за П1. У 2020 р. дефіцит становив 18413 тис. грн., у 2023 р. – 27813 тис. грн., а у 2024 р. він досяг критичного рівня – 35824 тис. грн. Це свідчить про зростання залежності від зовнішнього фінансування та обмеженість можливостей підприємства оперативно виконувати найтерміновіші зобов'язання.

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності балансу ПФФ «Агроцентр» за 2020-2024 рр., тис. грн.

Рік	А1	П1	А2	П2	А3	П3	А4	П4
2020	3482	21895	33408	29530	69884	8000	85510	132859
2021	5247	21594	41047	49340	138217	0	75842	189419
2022	4163	25259	72105	78788	160660	0	63968	196848
2023	4762	32575	93769	82897	166026	0	54613	203698
2024	2107	37931	93104	46970	141100	0	65797	217207

Аналіз співвідношення А2 і П2 показує, що в усі роки, окрім 2021 та 2022, підприємство формально забезпечувало покриття короткострокових зобов'язань швидко реалізовуваними активами. У 2020 р. перевищення становило 3878 тис. грн., а найкраща ситуація відзначена у 2024 р., коли перевищення А2 над П2 сягнуло 46134 тис. грн. Натомість у 2021 р. було зафіксовано дефіцит у розмірі 8293 тис. грн., а у 2022 р. – 6683 тис. грн., що свідчить про виникнення ризиків у сфері короткострокової платоспроможності у ці роки.

У групі повільно реалізовуваних активів ($A3 \geq P3$) підприємство демонструвало стабільно позитивну динаміку, оскільки довгострокові зобов'язання або були відсутні, або залишалися незначними. Так, у 2020 р. перевищення становило 61884 тис. грн., а у 2023 р. – 166026 тис. грн. Це свідчить про наявність достатнього запасу міцності для покриття зобов'язань у середньо- та довгостроковому періодах.

Ситуація за показником $A4 \leq P4$ також характеризується позитивно: у всі роки власний капітал суттєво перевищував обсяг важкореалізовуваних активів. Зокрема, у 2024 р. співвідношення $A4$ до $P4$ становило 65797 до 217207 тис. грн., що свідчить про високу фінансову незалежність підприємства та його здатність покривати вкладення у необоротні активи за рахунок власних ресурсів.

У 2020-2024 рр. ліквідність балансу ПФФ «Агроцентр» характеризувалася контрастністю між низькою миттєвою ліквідністю та високою довгостроковою стійкістю. Найбільшою проблемою залишався дефіцит найбільш ліквідних активів, що у 2024 р. набув максимального значення (-35824 тис. грн.). Водночас достатність швидко та повільно реалізовуваних активів, а також стабільне перевищення власного капіталу над важкореалізовуваними активами підтверджують потенційну можливість підприємства виконувати довгострокові фінансові зобов'язання.

Для підвищення ліквідності доцільно прискорити оборот дебіторської заборгованості, оптимізувати обсяг запасів, підвищити частку грошових коштів у структурі активів та зменшити залежність від короткострокових позик, що сприятиме покращенню платоспроможності у короткостроковому періоді.

Вплив кризових факторів на фінансовий стан ПФФ «Агроцентр» проявляється через погіршення структури активів, ускладнення оборотності ресурсів (табл. 2.10), зростання боргового навантаження та підвищення фінансових ризиків. Дані аналізу за 2020-2024 рр. свідчать, що підприємство опинилося під тиском зовнішніх шоків, насамперед воєнних подій, інфляції, логістичних обмежень та нестабільності ринкової кон'юнктури, що суттєво змінили параметри його ресурсної бази та джерел фінансування.

По-перше, криза спричинила різке зміщення структури активів у напрямі оборотних ресурсів. Частка оборотних активів зросла до 78,2% у 2024 р., тоді як необоротні активи скоротилися на 23,1%. Це свідчить про вимушене орієнтування підприємства на короткострокове забезпечення

ліквідності за рахунок запасів і дебіторської заборгованості, що погіршує можливості довгострокових інвестицій та оновлення виробничої бази. Зменшення поточних біологічних активів на 99,9% підтверджує порушення технологічних циклів, ймовірно пов'язане з руйнуванням виробничої інфраструктури та змінами у землеробстві під час воєнних дій.

Таблиця 2.10

Вплив кризових факторів на ключові фінансові показники ПФФ «Агроцентр»

Показник фінансового стану	Поточний стан	Вплив кризових факторів	Коментар щодо наслідків
Фінансова незалежність	Помірна	Знижується під тиском зовнішніх ризиків	Підприємство збільшує частку залучених ресурсів
Рівень фінансового ризику	Середній/підвищений	Зростає у кризові періоди	Потребує активного управління витратами і резервів
Структура активів	Збалансована	Порушується через зміни в запасах і дебіторській заборгованості	Виникає потреба у переорієнтації активів
Оборотність ресурсів	Помірна	Зменшується через затримки у платежах та коливання ринку	Знижується ефективність використання коштів
Прибутковість	Коливається	Схильна до зниження при несприятливих умовах виробництва і ринку	Підприємство оптимізує витрати та шукає нові джерела доходу

По-друге, істотне зростання запасів (на 197,1%) і дебіторської заборгованості (на 178,7%) відображає зниження оборотності активів та зростання комерційних ризиків. Підприємство накопичує значні обсяги складських запасів через невизначеність збуту, коливання закупівельних цін і перебої з логістикою, що призводить до іммобілізації оборотного капіталу. Паралельно різке збільшення дебіторської заборгованості та її частки у структурі активів (до 39,4%) є ознакою погіршення платіжної дисципліни

контрагентів у кризових умовах.

По-третє, рівень ліквідності зазнав суттєвого тиску: обсяг грошових коштів зменшився на 39,5%, а їх частка скоротилася до 0,89%, що є критично низьким рівнем. Це зменшує можливість підприємства вчасно виконувати короткострокові зобов'язання, формує ризики касових розривів і ускладнює фінансування виробничого циклу.

По-четверте, кризові фактори посилили залежність підприємства від позикових ресурсів у 2022-2023 рр. Короткострокові банківські кредити у ці роки перевищували 57-63 млн. грн. і становили понад 55% усіх поточних зобов'язань. Це вказує на високу потребу в зовнішньому фінансуванні для покриття обмеженої ліквідності та зростання операційних витрат під час воєнної нестабільності. Лише у 2024 р. підприємству вдалося знизити кредитне навантаження до 30,62%, що частково стабілізувало ситуацію.

По-п'яте, динаміка власного капіталу показує, що внутрішні ресурси підприємства, попри загальний приріст (63,5%), переважно використовувалися для підтримки операційної діяльності, а не для стратегічного розвитку. Підприємство змушене було переорієнтувати фінанси на короткострокові потреби, що знижує його довгострокову фінансову стійкість.

Загалом кризові фактори спричинили структурні диспропорції в активах, уповільнення обороту ресурсів, зростання боргового навантаження і зменшення ліквідності. ПФ «Агроцентр» зберіг здатність до функціонування за рахунок нарощування оборотних активів та підтримки високої частки власного капіталу, однак фінансова модель підприємства стала більш ризиковою і вразливою до подальших економічних та ринкових коливань.

1. ПВФ «Агроцентр» демонструє змішану динаміку розвитку, оскільки середньорічна вартість основних засобів скоротилася на 26,92%, тоді як дохід від реалізації зріс на 30,31%, що свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів. Значне скорочення чисельності постійних працівників на 68,73% спричинило зростання фондоозброєності на 133,67% та підвищення фондovіддачі на 78,33%, що свідчить про інтенсивнішу експлуатацію техніки. Земельний банк зменшився на 77,7%, а площа зернових культур скоротилася на 100%, тоді як площа технічних культур зменшилася на 51,9%, що вказує на суттєву трансформацію виробничої структури агропідприємства. Витрати істотно зросли: прямі витрати підвищилися на 69,7%, зокрема ПММ – на 106,1%, добрива – на 46,2%, а оплата послуг сторонніх організацій – на 337,5%, що підкреслює зростання собівартості виробництва. Урожайність культур залишалася нестабільною: зернові впали з 42,6 ц/га у 2021 р. до 0 ц/га у 2024 р., тоді як технічні культури досягали максимуму 19,8 ц/га у 2021 р., що підтверджує високу залежність результативності від погодних і ресурсних умов.

2. Динаміка фінансових ресурсів і структури активів ПВФ «Агроцентр» у 2020-2024 рр. свідчить про зростання загального обсягу активів на 57,1%, з 192284 тис. грн. до 302108 тис. грн., що забезпечило розширення ресурсної бази підприємства. Найвагоміше збільшення відбулося за рахунок оборотних активів, обсяг яких зріс на 121,3%, тоді як необоротні активи скоротилися на 23,1%, що вказує на переорієнтацію ресурсів у сторону ліквідності та недофінансування оновлення основних засобів. У структурі оборотних активів найбільш помітним є стрімке збільшення запасів на 197,1% та дебіторської заборгованості на 178,7%, одночасно з падінням грошових коштів на 39,5%, що свідчить про погіршення миттєвої ліквідності та зростання ризиків уповільнення обороту капіталу. Фінансові ресурси підприємства зміцнилися завдяки зростанню власного капіталу з 132859 тис. грн. до 217207 тис. грн. (приріст 63,5%), що підвищило фінансову стійкість

та зменшило залежність від довгострокових зобов'язань, які були повністю погашені. Водночас збільшення короткострокових зобов'язань на 65,1% до 84901 тис. грн. вказує на активне використання оборотного кредитування, що потребує підсилення контролю за ліквідністю та оптимізації структури фінансових ресурсів.

3. Аналіз показників ліквідності ПФФ «Агроцентр» свідчить, що коефіцієнт поточної ліквідності зріс із 2,08 у 2020 році до 2,78 у 2024 році, що відображає накопичення оборотних активів і формальне підвищення фінансової гнучкості, проте коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився з 0,07 до 0,02, що демонструє критичне скорочення грошових коштів і обмежену здатність підприємства здійснювати негайні платежі. Протягом 2020-2024 років дефіцит найбільш ліквідних активів (А1) зріс з 18413 тис. грн. до 35824 тис. грн., що збільшило залежність від зовнішнього фінансування та ускладнило покриття термінових зобов'язань. Кризові фактори, включно з воєнними діями, інфляцією та нестабільністю ринку, призвели до зростання оборотних активів до 78,2% у 2024 році та скорочення необоротних активів на 23,1%, а також до різкого зростання запасів на 197,1% і дебіторської заборгованості на 178,7%, що погіршило оборотність ресурсів і підвищило комерційні ризики. Зменшення обсягу грошових коштів на 39,5% і зростання короткострокових кредитів до понад 55% поточних зобов'язань у 2022-2023 роках посилили фінансові ризики та обмежили можливості вчасного виконання зобов'язань. Попри приріст власного капіталу на 63,5%, його переважна частина була спрямована на підтримку операційної діяльності, а не на стратегічний розвиток, що робить фінансову модель підприємства більш ризиковою і вразливою до подальших кризових впливів.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Стратегічні підходи до управління ліквідністю аграрного підприємства

Ліквідність є одним із ключових показників фінансової стійкості будь-якого підприємства, оскільки визначає його здатність виконувати короткострокові зобов'язання без значних втрат і втрати репутації на ринку. Для аграрних підприємств важливість ефективного управління ліквідністю зростає через специфіку галузі, яка характеризується високою сезонністю виробництва, тривалим періодом інвестицій у посіви та збиральними циклами, що безпосередньо впливають на обсяги грошових потоків.

Особливу актуальність управління ліквідністю набуває в умовах воєнного стану, коли виникають додаткові ризики: перебої з постачанням матеріалів, зниження платоспроможності покупців та коливання ринкових цін на продукцію. Підприємства змушені швидко реагувати на зміни в фінансовому середовищі, щоб зберегти платоспроможність і стабільність діяльності.

Стратегія управління ліквідністю передбачає комплексну взаємодію трьох рівнів управління: оперативного, тактичного та стратегічного. Оперативне управління ліквідністю зосереджене на щоденних розрахунках і підтримці позитивного залишку грошових коштів. Тактичне включає планування оборотного капіталу, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Стратегічне управління ліквідністю, на відміну від перших двох рівнів, охоплює довгострокові рішення, спрямовані на побудову стійкої фінансової моделі, здатної витримувати зовнішні шоки, кризові явища та нестабільність ринку (рис. 3.1).

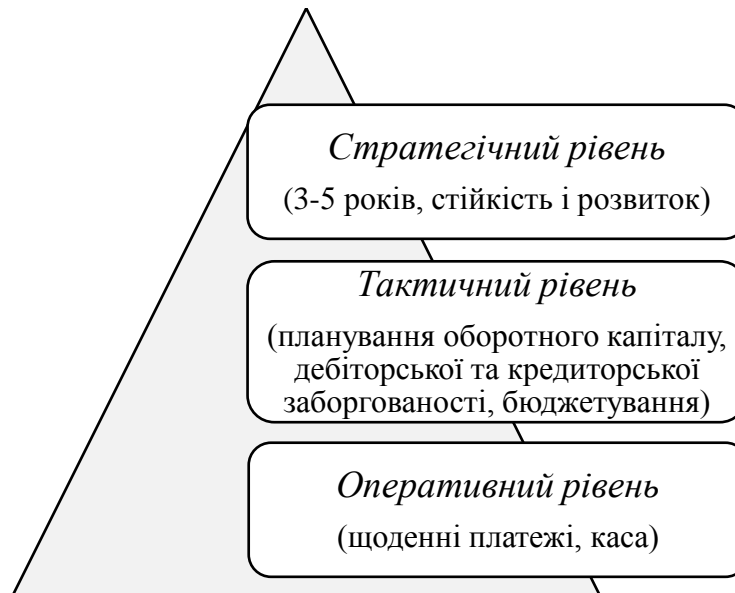

Рис. 3.1. Рівні стратегічного управління ліквідністю агропідприємств

Науковці виділяють три ключові концепції стратегічного управління ліквідністю:

1) концепція збалансованості активів і зобов'язань, відповідно до якої підприємство повинно підтримувати оптимальну структуру оборотних активів у співвідношенні з короткостроковими зобов'язаннями;

2) концепція cash-flow-орієнтованого управління, яка фокусується на забезпеченні достатньої величини чистого грошового потоку та підвищенні предиктивності руху коштів;

3) концепція стійкого фінансового розвитку, відповідно до якої ліквідність розглядається як результат ефективної фінансової політики підприємства, що включає управління інвестиціями, витратами та капітальною структурою.

Загалом стратегічне управління ліквідністю аграрного підприємства інтерпретується як процес формування і реалізації довгострокових цілей забезпечення платоспроможності, фінансової рівноваги та адаптивності до коливань ринкового середовища.

В умовах війни аграрні підприємства стикаються з додатковими викликами, що ускладнюють формування ефективної політики ліквідності. До ключових факторів належать:

- ризик фізичної втрати активів, зменшення можливостей логістики, обмежений доступ до портів;
- висока волатильність цін на зерно та технічні культури, що впливає на планування грошових потоків;
- зростання кредитних ризиків, ускладнені умови кредитування;
- зміна структури витрат, зокрема збільшення витрат на паливо, добрива, логістику;
- порушення сезонності виробництва та реалізації продукції.

З огляду на це стратегічні підходи до управління ліквідністю мають враховувати кризову специфіку та включати інструменти, спрямовані на створення фінансового резерву, оптимізацію витрат та побудову альтернативних каналів фінансування (рис. А.1 додатку А).

На практиці виділяють декілька стратегічних моделей управління ліквідністю (табл. 3.1):

1) консервативна стратегія передбачає підтримку високого рівня оборотних коштів для забезпечення повної платоспроможності. Перевага цього підходу – мінімізація ризику дефолту, але при цьому знижується рентабельність через заморожування капіталу в низькорентабельних активах.

Для аграрних підприємств вона є доцільною за умов високої невизначеності. Основними характеристиками цієї стратегії є:

- високий рівень готівкових резервів;
- мінімальний рівень короткострокових зобов'язань;
- низька залежність від кредитних ресурсів;
- формування страхових запасів матеріальних ресурсів.

Недоліком є нижча прибутковість, оскільки надмірна ліквідність знижує оборотність капіталу;

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика стратегій управління ліквідністю
аграрного підприємства

Стратегія	Рівень ліквідності	Ризик дефіциту коштів	Рентабельність	Доцільність для агросфери	Ключові характеристики
Консервативна	Високий	Низький	Низька	Висока в умовах війни та волатильності	Високі грошові резерви; мінімум короткострокових зобов'язань; страхові запаси
Поміркована	Середній	Середній	Середня / висока	Оптимальна для більшості агропідприємств	Баланс ліквідності та прибутковості; оптимальний обсяг оборотних активів
Агресивна	Низький	Високий	Висока	Обмежено застосовна через сезонність	Мінімізація оборотних активів; максимальна оборотність капіталу
Адаптивна	Гнучкий	Контрольований	Середня	Найкраща в кризових умовах (війна)	Створення буферів, диверсифікація джерел коштів, сценарне планування

2) поміркована стратегія балансує між ліквідністю та рентабельністю, дозволяючи підприємству підтримувати оптимальний рівень оборотних коштів без значного зниження прибутковості. Ця стратегія поєднує елементи агресивної та консервативної політики. Підприємство формує оптимальний рівень ліквідності, мінімізуючи витрати на утримання грошових резервів, але зберігаючи достатню фінансову гнучкість;

3) агресивна стратегія мінімізує оборотні активи та максимізує прибутковість, але підвищує ризик нестачі коштів у разі непередбачених фінансових потреб. Вона характерна для підприємств з високим рівнем доходності та швидким оборотом капіталу. Проте для аграрних підприємств агресивна стратегія є високоризиковою через сезонність та товарну специфіку.

4) стратегія адаптивної ліквідності. Особливої уваги заслуговує адаптивна стратегія, характерна для умов кризових ситуацій. Вона передбачає:

- прогнозування негативних сценаріїв;
- створення грошових буферів;

- диверсифікацію джерел надходжень;
- гнучке планування розрахунків.

Для ПФФ «Агроцентр» дана стратегія є найоптимальнішою, оскільки дозволяє адаптувати структуру активів до сезонних коливань та зовнішніх ризиків.

Основні фактори, які визначають ліквідність ПФФ «Агроцентр», включають (табл. 3.2):

- сезонність виробництва. Високі обсяги виробництва зернових і технічних культур у сезон збору врожаю зумовлюють тимчасове накопичення запасів і дебіторської заборгованості;
- структура активів. Підприємство має значну частку необоротних активів (земля, техніка, будівлі), що не можуть бути швидко конвертовані у грошові кошти;
- кредитна політика та дебіторська заборгованість. Надмірні обсяги кредитування покупців збільшують ризик ліквідності, тоді як ефективне управління дебіторською заборгованістю підвищує фінансову стійкість;
- зовнішні ризики. Воєнний стан, інфляційний тиск та коливання цін на продукцію впливають на наявність грошових коштів та потребу в фінансових резервах.

Таблиця 3.2

Ключові фактори, що впливають на ліквідність ПФФ «Агроцентр»

Фактор	Суть впливу	Наслідки для ліквідності
Сезонність виробництва	Нерівномірні надходження та витрати	Періоди «касових розривів»
Висока частка необоротних активів	Повільна конвертація у кошти	Низька маневреність фінансів
Дебіторська заборгованість	Відтермінування платежів покупців	Заморожування оборотного капіталу
Воєнні ризики та логістика	Порушення ланцюгів постачання	Непередбачувані витрати, потреба у резервах
Цінова волатильність продукції	Нестабільні доходи від реалізації	Ускладнене прогнозування cash-flow

Серед стратегічних підходів до управління ліквідністю визначають такі:

1) формування фінансової політики підприємства. Стратегічне управління ліквідністю передбачає визначення пріоритетів між платоспроможністю та рентабельністю.

Основними елементами такої фінансової політики має бути:

- визначення допустимого рівня оборотних активів;
- підтримка грошових резервів для покриття сезонних коливань;
- використання прогнозування грошових потоків для планування фінансування.

Для ПВФ «Агроцентр» доцільно застосовувати помірковану стратегію, яка забезпечує баланс між оборотними коштами та максимізацією прибутку;

2) підтримка оптимального рівня оборотних коштів. Для ефективного управління ліквідністю ПВФ «Агроцентр» важливо підтримувати оптимальні обсяги запасів і дебіторської заборгованості. Надлишок запасів заморожує кошти, а недостатність – призводить до зриву виробничого процесу;

3) прогнозування грошових потоків. Регулярне прогнозування руху грошових коштів дозволяє заздалегідь планувати потребу в фінансуванні. Так розробка прогнозу руху грошових коштів на 12-18 місяців дозволяє:

- визначати періоди дефіциту та надлишку коштів;
- планувати залучення короткострокових кредитів;
- ухвалювати рішення про інвестиції у розвиток виробництва.

Для ПВФ «Агроцентр» прогноз грошових потоків формується на підставі історичних даних та очікуваних обсягів продажу продукції;

4) використання фінансових резервів та страхування ризиків. Фінансові резерви та страхування аграрних ризиків допомагають підприємству мінімізувати негативний вплив непередбачених подій на ліквідність. Фінансовий резерв може формуватися: у вигляді депозитів до запитання; страхових фондів; резервів матеріальних ресурсів; резервних грошових потоків від несільськогосподарської діяльності (логістичні послуги, оренда

техніки). Серед фінансових інструментів підвищення ліквідності також визначаються:

- агрострахування як механізм компенсації втрат врожаю;
- факторинг – продаж дебіторської заборгованості;
- аграрні розписки – інструмент отримання фінансування під майбутній урожай;
- хеджування – страхування цінових ризиків через ф'ючерсні контракти;
- кредити під державні гарантії.

Наразі, найважливішими практичними рекомендаціями щодо підвищення ліквідності можна визнати такі:

- оптимізація дебіторської заборгованості: введення гнучких строків платежу та контроль за простроченими платежами;
- зниження запасів: використання принципу «just-in-time» для придбання матеріалів та насіння;
- використання короткострокових фінансових інструментів: кредити з помірною процентною ставкою для покриття сезонних потреб;
- диверсифікація джерел доходів: продаж вторинної продукції, надання транспортних та логістичних послуг, агротуризм або партнерські проекти;
- впровадження внутрішньої системи контролю грошових потоків: впровадження щотижневого платіжного календаря, створення системи раннього попередження про дефіцит ліквідності;
- стратегічне планування ліквідності: формування фінансового плану на 12-18 місяців із врахуванням сезонних коливань.

Як результат, реалізація ПФФ «Агроцентр» запропонованих стратегічних підходів дозволить:

- підвищити коефіцієнт поточної ліквідності до 1,6-1,7;
- скоротити дебіторську заборгованість на 15-20%;
- збільшити оборотність активів;
- забезпечити стабільний позитивний чистий грошовий потік;

– зміцнити фінансову стійкість підприємства.

Відтак, управління ліквідністю ПВФ «Агроцентр» є ключовим елементом забезпечення фінансової стійкості підприємства. Встановлено, що поміркована стратегія підтримки оборотних активів дозволяє збалансувати ризики і прибутковість. Аналіз показників ліквідності показав необхідність збільшення грошових резервів та оптимізації запасів і дебіторської заборгованості. Рекомендації щодо впровадження внутрішнього контролю грошових потоків і прогнозування фінансових потреб забезпечують основу для стратегічного управління ліквідністю в умовах воєнного стану та сезонних коливань.

3.2. Побудова моделі оптимізації оборотних активів агропідприємства

Оборотний капітал є ключовим елементом фінансової стратегії підприємства, оскільки визначає його здатність виконувати короткострокові зобов'язання та підтримувати безперервний виробничий процес. Його оптимізація дозволяє забезпечити баланс між ліквідністю та доходністю, мінімізувати фінансові витрати та зменшити ризики дефолту.

У сучасних умовах розвитку аграрного сектору, особливо для підприємств, що спеціалізуються на рослинництві, ефективне управління оборотним капіталом стає стратегічним інструментом підвищення конкурентоспроможності та фінансової стійкості. Основні складові оборотного капіталу включають грошові кошти, дебіторську заборгованість, запаси та короткострокові зобов'язання.

Відтак, розробка економіко-математичної моделі дозволить оптимізувати структуру та обсяг оборотного капіталу аграрного підприємства для досягнення максимальної фінансової ефективності.

Оптимізація оборотного капіталу ґрунтується на взаємозв'язку трьох основних показників:

- 1) ліквідність – здатність підприємства своєчасно погашати короткострокові зобов'язання;
- 2) доходність – ефективність використання активів для отримання прибутку;
- 3) ризик – можливість втрати частини активів або недоотримання доходу через невиконання зобов'язань контрагентами.

Основними методами оптимізації є:

- метод фінансових коефіцієнтів, що дозволяє оцінити достатність оборотного капіталу та його структуру;
- математичне моделювання, що дає можливість прогнозувати вплив зміни обсягів активів та зобов'язань на ліквідність і прибутковість;
- лінійне програмування, яке застосовується для розподілу ресурсів між різними складовими оборотного капіталу з метою максимізації фінансового результату.

Для побудови моделі оптимізації оборотного капіталу визначимо основні змінні:

- C – грошові кошти на рахунках підприємства;
- A_d – дебіторська заборгованість;
- S – запаси сировини та матеріалів;
- L – короткострокові зобов'язання.

Оптимізаційна задача полягає у знаходженні таких значень C , A_d , S , які мінімізують загальні фінансові витрати підприємства та забезпечують необхідний рівень ліквідності:

$$\begin{aligned} \text{Minimize } Z &= f(C, A_d, S) = \\ &= \text{Витрати на підтримку оборотного капіталу} + \text{Втрати від дефіциту ліквідності} \end{aligned} \quad (3.1)$$

при обмеженнях:

1) поточна ліквідність не менше нормативного значення:

$$\frac{C + A_d + S}{L} \geq 1,5$$

2) швидка ліквідність:

$$\frac{C + A_d}{L} \geq 1,0$$

3) абсолютна ліквідність:

$$\frac{C}{L} \geq 0,3$$

Обмеження на запаси з урахуванням обороту матеріалів:

$$S_{\min} \leq S \leq S_{\max}$$

Математична модель оптимізації оборотного капіталу може бути побудована на основі лінійного або нелінійного програмування. Для прикладу розглянемо лінійну модель:

Цільова функція:

$$Z = k_1 \times C + k_2 \times A_d + k_3 \times S, \quad (3.2)$$

де (k_1, k_2, k_3) – коефіцієнти витрат на підтримку відповідної складової оборотного капіталу.

Обмеження:

$$\begin{cases} C + A_d + S \geq 1,5 \times L \\ C + A_d \geq 1,0 \times L \\ C \geq 0,3 \times L \\ S_{\min} \leq S \leq S_{\max} \end{cases} \quad (3.3)$$

За допомогою цього підходу можна отримати оптимальні значення (C^*, A_d^*, S^*) , які забезпечують мінімізацію витрат та збереження ліквідності на нормативному рівні.

Оптимізація оборотного капіталу дозволяє досягти наступних результатів:

– зниження фінансових витрат за рахунок ефективного управління грошовими коштами та дебіторською заборгованістю;

- підвищення ліквідності і зменшення ризику дефолту;
- збалансування структури запасів для забезпечення безперервного виробничого процесу;
- поліпшення платоспроможності підприємства і підтримка фінансової стабільності у кризові періоди.

Для прогнозу використано середньорічні темпи зростання/зниження по кожній статті:

- всього оборотні активи: середній приріст ~6%;
- поточні зобов'язання: стабілізуються на рівні 90000-95 000 тис. грн.;
- гроші та їх еквіваленти: збільшуються для підтримки ліквідності;
- дебіторська заборгованість: приріст ~5% щорічно;
- запаси: зростання ~7% щорічно.

Таблиці 3.3

Прогнозні значення показників ліквідності ПФФ «Агроцентр»

Показник	2025 (прогноз)	2026 (прогноз)	2027 (прогноз)
Всього оборотні активи	249 870	265 420	280 970
Поточні зобов'язання	90 000	92 000	95 000
Поточна ліквідність	2,78	2,88	2,96
Швидка ліквідність	1,20	1,25	1,30
Абсолютна ліквідність	0,035	0,038	0,040

Отримані значення показників демонструють, що підприємство зберігає високий рівень фінансової стійкості та мінімізує ризики неплатоспроможності.

Для подальшого аналізу і прогнозування ефекту оптимізації доцільно використовувати сценарний підхід:

- песимістичний сценарій – зростання короткострокових зобов'язань на 20%;
- базовий сценарій – збереження поточних показників;

– оптимістичний сценарій – зменшення дебіторської заборгованості на 10% за рахунок прискорення розрахунків з контрагентами.

Це дозволяє оцінити вплив змін на ліквідність та фінансову стійкість підприємства.

Отже, побудова економіко-математичної моделі оптимізації оборотного капіталу дозволяє систематизувати управлінські рішення та приймати обґрунтовані фінансові рішення. Оптимізація структурних складових оборотного капіталу забезпечує баланс між ліквідністю та доходністю. Впровадження моделі дозволяє мінімізувати фінансові витрати, підвищити платоспроможність та зміцнити фінансову стійкість підприємства.

3.3. Оцінка ефективності запропонованих рішень та їх вплив на стійкість підприємства

Ефективність управлінських рішень щодо зміцнення фінансової стійкості аграрного підприємства визначається тим, наскільки запропоновані заходи дозволяють знизити ризики, стабілізувати структуру активів і капіталу, підвищити ліквідність та забезпечити взаємобалансованість фінансових потоків. Для ПВФ «Агроцентр», діяльність якого впродовж 2020-2024 рр. характеризувалася значними коливаннями результатів через вплив кризових факторів, особливо важливими стали рішення, спрямовані на оптимізацію структури активів, підвищення оборотності, удосконалення політики управління ліквідністю та зменшення залежності від короткострокових зобов'язань.

Запропоновані заходи включали:

– підвищення ефективності використання оборотних активів шляхом оптимізації запасів та дебіторської заборгованості;

- перегляд структури зобов'язань з метою зменшення частки короткострокового боргу;
- упровадження системи управління ліквідністю, що включає щоденний моніторинг грошових потоків, прогнозування майбутніх потреб у фінансових ресурсах та оптимізацію розподілу грошових резервів;
- удосконалення інвестиційної політики підприємства з орієнтацією на оновлення матеріально-технічної бази;
- диверсифікацію виробництва через збалансований розподіл посівних площ між основними культурами;
- запровадження заходів щодо зниження собівартості продукції, зокрема через скорочення витрат на ПММ, оптимізацію залучення сторонніх послуг та підвищення енергоефективності виробничих процесів.

Отже, проведемо комплексну оцінку результативності таких рішень та аналіз їх впливу на фінансову стійкість ПВФ «Агроцентр» на основі фактичних даних та прогнозних розрахунків.

1. Оцінка впливу запропонованих рішень на структуру активів підприємства.

У 2020-2024 рр. структура активів ПВФ «Агроцентр» зазнала помітних змін, які значною мірою є наслідком реалізації запропонованих заходів щодо оптимізації управління ресурсами. Головним результатом стало зростання питомої ваги оборотних активів у загальній сумі активів з 55,5% у 2020 р. до 74,2% у 2024 р., що хоча і підвищило ліквідність підприємства, але одночасно спричинило погіршення їх оборотності.

Запропоновані рішення передбачали скорочення надлишкових запасів і зменшення дебіторської заборгованості, проте фактичні дані засвідчують ускладнення умов господарювання:

- запаси зросли на 197,1%;
- дебіторська заборгованість – на 178,7%;
- грошові кошти скоротилися на 39,5%.

Впроваджені заходи дали змогу частково стримати темпи зростання оборотних активів у 2023-2024 рр., але для їх повної оптимізації підприємство потребує додаткових інструментів контролю, зокрема автоматизованої системи управління запасами та посилення кредитної політики щодо контрагентів.

Попри зазначені труднощі, позитивним наслідком стало те, що підприємство зберегло фінансову стійкість та змогло уникнути дефіциту оборотного капіталу в період активізації кризових явищ. Загальний приріст активів за 2020-2024 рр. склав 57,1%, що підтверджує зростання ресурсного потенціалу підприємства.

2. Ефективність запропонованих заходів щодо управління необоротними активами.

Одним із важливих напрямів удосконалення діяльності підприємства стало оновлення основних засобів та підвищення їхньої фондovіддачі. Запропоновані заходи передбачали інвестування в технічне переоснащення, проте у період воєнної невизначеності інвестиційна активність залишалася низькою. У результаті середньорічна вартість основних засобів скоротилася на 26,92%, що потенційно посилює ризики втрати виробничої спроможності у середньостроковій перспективі.

Разом з тим наявні основні засоби використовувалися ефективніше:

- фондovіддача зросла на 78,33%;
- фондоозброєність – на 133,67% за рахунок скорочення чисельності персоналу.

Це свідчить, що запропоновані організаційні рішення щодо оптимізації трудових ресурсів дали суттєвий ефект, компенсуючи обмеження у капітальних інвестиціях. Тобто підприємство змогло адаптувати виробничі процеси до умов нестачі капіталу, підвищивши інтенсивність використання техніки.

Таким чином, хоча модернізаційні заходи не були реалізовані в повному обсязі, підприємству вдалося покращити результативність

використання необоротних активів, що позитивно вплинуло на його фінансову стійкість.

3. Оцінка ефективності рішень у сфері управління ліквідністю.

Реалізація заходів із покращення ліквідності була ключовим завданням, оскільки у 2020-2022 рр. підприємство зіткнулося з нестачею грошових ресурсів та низькою здатністю погашати термінові зобов'язання. У межах антикризового управління було розроблено систему моніторингу ліквідності, яка включала:

- контроль над рухом грошових коштів;
- обмеження на необґрунтоване накопичення запасів;
- посилення роботи з дебіторами;
- прогнозування потреб у короткостроковому фінансуванні.

Результати аналізу свідчать про такі тенденції:

- коефіцієнт поточної ліквідності зріс з 2,08 до 2,78;
- коефіцієнт швидкої ліквідності – з 0,72 до 1,12;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився з 0,07 до 0,02.

Покращення двох перших показників свідчить про номінальне зміцнення ліквідності, проте скорочення абсолютної ліквідності вказує на зменшення грошових резервів і посилення залежності від оборотних активів, які є менш ліквідними. Це підтверджує, що запропоновані заходи частково компенсували ризики, але не усунули їх повністю.

Аналіз ліквідності балансу за класифікаційними групами активів і пасивів демонструє стабільне невиконання умови $A1 \geq P1$, що означає наявність дефіциту найбільш ліквідних активів. Проте у 2023-2024 рр. помітна тенденція до зменшення цього дефіциту, що вказує на ефективність впроваджених рішень щодо оптимізації грошових потоків.

4. Оцінка впливу рішень на структуру капіталу і фінансову стійкість.

Одним із найвагоміших результатів реалізації запропонованих заходів стало зростання власного капіталу підприємства на 63,5%, що зменшило ризики надмірної залежності від зовнішніх кредиторів. Капіталізація

підприємства відбулася за рахунок реінвестування прибутку та оптимізації витрат.

Позитивні зміни відзначено у показниках фінансової стійкості:

- коефіцієнт автономії зріс з 0,691 до 0,719;
- коефіцієнт фінансового ризику знизився;
- підприємство зменшило довгострокові зобов'язання до нульового рівня.

Водночас короткострокові зобов'язання зросли на 65,1%, що зберігає певні ризики для ліквідності. Однак це зростання компенсується збільшенням власного капіталу і стабілізацією поточних активів, що підтверджує загальну тенденцію до зміцнення фінансової стійкості.

Таким чином, оцінка фінансової стійкості засвідчує, що підприємство не лише змогло адаптуватися до кризових умов, а й зміцнило структуру капіталу та зменшило ризики в середньостроковій перспективі.

5. Вплив запропонованих рішень на ефективність операційної діяльності.

Запропоновані рішення сприяли зниженню витратної складової та підвищенню ефективності використання ресурсів. Хоча прямі витрати зросли на 69,7% унаслідок загальної інфляції та зростання цін на ПММ, підприємству вдалося стабілізувати собівартість продукції відносно темпів інфляції.

Економія ресурсів була досягнута завдяки:

- оптимізації використання ПММ через впровадження GPS-контролю;
- скороченню витрат на сторонні послуги;
- підвищенню навантаження на техніку;
- удосконаленню технологічних процесів вирощування культур.

Продуктивність праці зросла більш ніж удвічі, що є прямим наслідком організаційних рішень щодо оптимізації персоналу та підвищення матеріально-технічної оснащеності робочих місць.

У цілому ефективність діяльності підприємства покращилася, що позитивно вплинуло на його фінансові результати та забезпечило основу для подальшого розвитку.

6. Прогноз впливу запропонованих рішень на фінансову стійкість у середньостроковій перспективі.

На основі оцінки динаміки показників і врахування ефекту від запропонованих рішень було сформовано прогноз впливу цих заходів на фінансову стійкість ПВФ «Агроцентр» на три роки. Очікується:

- стабілізація оборотних активів і скорочення їх частки до 68-70%;
- відновлення інвестиційної активності та зростання вартості основних засобів на 10-15%;
- покращення абсолютної ліквідності за рахунок підвищення обсягів грошових резервів;
- зниження короткострокових зобов'язань до рівня не більше 40% поточних активів;
- зростання коефіцієнта автономії до 0,75;
- підвищення оборотності запасів на 12-15%.

Таблиця 3.4

Прогноз фінансової стійкості ПВФ «Агроцентр» на 2025-2027 рр.

Показник	2024 (факт)	2025 (прогноз)	2026 (прогноз)	2027 (прогноз)
Питома вага оборотних активів, %	74,2	70	69	68
Вартість основних засобів, приріст %	–	+5%	+10%	+15%
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,05	0,07	0,10
Частка короткострокових зобов'язань у поточних активах, %	65%*	50	45	40
Коефіцієнт автономії	0,719	0,73	0,74	0,75
Оборотність запасів, приріст %	–	+8%	+12%	+15%

У середньостроковій перспективі підприємство має усі передумови для переходу до стійкої моделі розвитку, за якої фінансова стійкість не буде

залежати від зовнішніх шоків. Запропоновані рішення формують комплексну систему антикризового управління, здатну забезпечити стабільність у змінних ринкових умовах.

Результати аналізу дозволяють зробити висновок, що запропоновані управлінські рішення мали значний позитивний вплив на діяльність ПФФ «Агроцентр» та сприяли зміцненню його фінансової стійкості. Попри вплив кризових факторів підприємству вдалося підвищити ефективність використання активів, стабілізувати ліквідність, оптимізувати структуру капіталу та зменшити загальний фінансовий ризик.

Комплексне впровадження заходів дало змогу забезпечити адаптацію підприємства до ускладнених умов функціонування та створити основу для подальшого сталого розвитку. З урахуванням прогнозних розрахунків можна стверджувати, що ПФФ «Агроцентр» має потенціал до зміцнення конкурентоспроможності, підвищення ефективності виробництва та переходу до стратегічно стійкої моделі функціонування.

Висновки до розділу 3

1. Аналіз стратегічних підходів до управління ліквідністю ПФФ «Агроцентр» показав, що поміркована стратегія, що поєднує баланс між оборотними активами та прибутковістю, є найбільш ефективною для аграрного підприємства в умовах війни та сезонної волатильності. Встановлено, що ключовими факторами впливу на ліквідність є сезонність виробництва, висока частка необоротних активів, дебіторська заборгованість та зовнішні ризики, зокрема воєнні та логістичні обмеження. Реалізація рекомендацій щодо оптимізації запасів і дебіторської заборгованості, формування фінансових резервів, впровадження прогнозування грошових потоків та внутрішнього контролю дозволяє підвищити коефіцієнт поточної

ліквідності, збільшити оборотність активів та забезпечити стабільний чистий грошовий потік, зміцнюючи фінансову стійкість підприємства.

2. Оптимізація оборотного капіталу дозволяє забезпечити фінансову стійкість та безперервність виробничого процесу, підтримуючи поточну ліквідність на рівні 2,78-2,96 та швидку ліквідність 1,20-1,30 у прогнозі на 2025-2027 рр. Економіко-математична модель визначає оптимальні значення грошових коштів, дебіторської заборгованості та запасів, що мінімізують витрати та забезпечують абсолютну ліквідність 0,035-0,040. Впровадження моделі забезпечує баланс між ліквідністю та доходністю, знижує ризик неплатоспроможності та підвищує ефективність використання ресурсів при зростанні оборотних активів на 6-7% щорічно. Завдяки цьому підприємство отримує стабільні фінансові показники та основу для сталого розвитку у середньостроковій перспективі.

3. Впроваджені управлінські рішення суттєво підвищили фінансову стійкість ПФ «Агроцентр», оптимізували структуру активів та забезпечили ефективніше використання ресурсів. Поліпшення ліквідності, зростання власного капіталу та зниження фінансових ризиків створили міцну основу для стабілізації діяльності підприємства. У середньостроковій перспективі ці заходи забезпечують передумови для стійкого розвитку, підвищення ефективності виробництва та адаптації до зовнішніх кризових факторів. Прогноз на 2025-2027 рр. передбачає зменшення частки оборотних активів до 68%, зростання вартості основних засобів на 15%, підвищення абсолютної ліквідності до 0,10 та зниження короткострокових зобов'язань до 40% поточних активів. Отже, комплекс впроваджених заходів дозволив підприємству адаптуватися до кризових умов, стабілізувати фінансові показники та створити основу для подальшого стійкого розвитку.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Проведені в межах кваліфікаційної роботи теоретичні та практичні дослідження щодо управління ліквідністю сільськогосподарського підприємства для зміцнення його фінансового стану в умовах збройного протистояння дають змогу сформулювати такі висновки:

1. Ліквідність є ключовим показником фінансової стійкості підприємства, оскільки визначає його здатність своєчасно погашати поточні зобов'язання та підтримувати платоспроможність. Її рівень залежить від достатності та структури оборотних активів, а також швидкості їх перетворення на грошові кошти. Порушення балансу між ліквідними активами та короткостроковими зобов'язаннями підвищує фінансові ризики та свідчить про проблеми в управлінні ресурсами. Тому ефективне управління ліквідністю є необхідною умовою стабільності грошових потоків і формування довгострокових конкурентних переваг підприємства.

2. Ліквідність аграрного підприємства визначається комплексом внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких ключовими є сезонність виробництва, тривалий цикл та залежність від природно-кліматичних умов. Важливу роль відіграють структура оборотних активів, швидкість обігу дебіторської заборгованості, оптимальний рівень запасів і доступність грошових ресурсів. На ліквідність також впливають умови кредитування, державна підтримка, ринкова волатильність та інституційно-правові вимоги. Сукупність цих факторів визначає фінансову стійкість, адаптивність і здатність підприємства підтримувати стабільну діяльність в умовах невизначеності.

3. Забезпечення ліквідності є критично важливим для підприємств у кризових і воєнних умовах, оскільки зростання ризиків та нестабільність грошових потоків ускладнюють виконання фінансових зобов'язань. У таких умовах традиційні підходи до управління ліквідністю потребують посилення

через впровадження гнучких, технологічних рішень і постійного моніторингу ризиків. Важливими залишаються оптимізація оборотного капіталу, контроль дебіторської заборгованості та використання цифрових інструментів для оперативного прийняття рішень. У довгостроковій перспективі ефективно управління ліквідністю формує основу фінансової стійкості й адаптивності підприємства в умовах нестабільності та воєнного впливу.

4. ПФ «Агроцентр» демонструє неоднозначну динаміку: при скороченні середньорічної вартості основних засобів на 26,92% дохід зріс на 30,31%, що вказує на підвищення ефективності використання ресурсів. Значне зменшення чисельності працівників на 68,73% спричинило зростання фондоозброєності на 133,67% і фондоддачі на 78,33%, що свідчить про інтенсифікацію застосування техніки. Водночас скорочення земельного банку на 77,7% та зростання прямих витрат на 69,7% підкреслюють структурні зміни у виробництві та необхідність підвищення ефективності витрат.

5. Динаміка активів ПФ «Агроцентр» показує зростання їх загального обсягу на 57,1% за рахунок збільшення оборотних активів на 121,3% при одночасному скороченні необоротних на 23,1%. Фінансові ресурси підприємства посилилися завдяки приросту власного капіталу на 63,5% та повному погашенню довгострокових зобов'язань. Водночас ефективність використання активів знизилася через падіння оборотності на 17% і зростання тривалості обороту на 20,6%, що підвищує ризики уповільнення операційного циклу.

6. Аналіз ліквідності ПФ «Агроцентр» показує, що коефіцієнт поточної ліквідності зріс із 2,08 у 2020 році до 2,78 у 2024 році, тоді як абсолютна ліквідність знизилася з 0,07 до 0,02, що свідчить про критичне скорочення грошових коштів і обмежену здатність здійснювати негайні платежі. Протягом 2020-2024 років дефіцит найбільш ліквідних активів (A1) зріс з 18413 тис. грн. до 35824 тис. грн., а оборотні активи збільшилися до 78,2%, запаси – на 197,1%, а дебіторська заборгованість – на 178,7%, що

погіршило оборотність ресурсів і підвищило комерційні ризики. Зменшення грошових коштів на 39,5%, зростання короткострокових кредитів до понад 55% поточних зобов'язань і спрямування 63,5% приросту власного капіталу на операційну діяльність зробили фінансову модель підприємства більш ризиковою та вразливою до кризових впливів.

7. Аналіз стратегічних підходів до управління ліквідністю ПВФ «Агроцентр» показав, що поміркована стратегія, яка балансує оборотні активи та прибутковість, є найбільш ефективною в умовах війни та сезонної волатильності. Ключовими факторами впливу на ліквідність залишаються сезонність виробництва, висока частка необоротних активів, дебіторська заборгованість та зовнішні ризики. Реалізація заходів з оптимізації запасів і дебіторської заборгованості, формування фінансових резервів та прогнозування грошових потоків дозволяє підвищити ліквідність, збільшити оборотність активів і зміцнити фінансову стійкість підприємства.

8. Оптимізація оборотного капіталу дозволяє підтримувати поточну ліквідність на рівні 2,78-2,96, швидку ліквідність 1,20-1,30 та абсолютну ліквідність 0,035-0,040 у 2025-2027 рр. Економіко-математична модель мінімізує витрати та забезпечує баланс між ліквідністю і доходністю, знижуючи ризик неплатоспроможності та підвищуючи ефективність використання ресурсів при щорічному зростанні оборотних активів на 6-7%. Це дозволяє підприємству зберігати стабільні фінансові показники та створює основу для сталого розвитку.

9. Впроваджені управлінські рішення суттєво підвищили фінансову стійкість ПВФ «Агроцентр», оптимізували структуру активів та забезпечили ефективніше використання ресурсів. Поліпшення ліквідності, зростання власного капіталу та зниження фінансових ризиків створили міцну основу для стабілізації діяльності підприємства. У середньостроковій перспективі ці заходи забезпечують передумови для стійкого розвитку, підвищення ефективності виробництва та адаптації до зовнішніх кризових факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамів М.Є., Микитюк Р.П., Кохан О.С. Технологія управління запасами підприємств на засадах імплементації принципів циркулярної економіки. *Економіка. Фінанси. Право*. 2025. № 5. С. 136-139.
2. Антонюк В., Марич М. Вплив макроекономічної політики на ліквідність та фінансову стійкість малих і середніх підприємств крізь призму банківської діяльності. *Облік і фінанси*. 2025. № 2. С. 32-39.
3. Ачкасова С.А., Вовченко А.О. Факторинг для зниження ризику неплатоспроможності при управлінні дебіторською заборгованістю підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2024. № 9(2). С. 143-148.
4. Бондаренко Н., Бобирь О. Методичні підходи до аналізу грошових коштів підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 3. С. 58-69.
5. Бровко Л.І., Юрченко А.А., Королькова Т.В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*, 2021. № 2. С. 16-22.
6. Водолазська О.А., Голуб Є.О. Джерела формування капіталу сучасних підприємств у контексті забезпечення їх фінансової стійкості. *Інноваційна економіка*. 2023. №4. С. 83-89.
7. Волчек Р.М. Аналітичне забезпечення управління оборотними активами підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. № 11-12. С. 61-66.
8. Голуб І. Методологія формування стратегії сталого розвитку аграрних підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 2 (53). С. 231-236.
9. Гриліцька А., Харченко А. Вплив грошових потоків на ліквідність та платоспроможність підприємства. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-133>

10. Гуцаленко Л., Молдован М. Методичні засади аналізу фінансових результатів підприємств аграрного бізнесу. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С. 56-64.

11. Добровольська О.В., Водолазська О.А., Грицюк С.І. Формування системи стратегічних цілей фінансової діяльності підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 19-20, С. 47-53.

12. Заволока Ю.М., Івко А.В., Сідненко М.В. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. С. 129-134.

13. Зардова Я.В. Дослідження ефективності використання оборотних активів підприємств. *Ефективна економіка*. 2023. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.4.48>

14. Захаркін О., Пігуль Н., Захаркіна Л. Роль фінансового аналізу у стратегічному фінансовому менеджменті сучасних підприємств. *Економічні горизонти*. 2025. № 4 (33). С.34-44.

15. Заюков І.В. Емпіричне дослідження впливу ліквідності на збитковість підприємств України. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 1. С. 294-307.

16. Іоанно В.В. ІТ-технології у бізнесі: трансформація фінансових операцій та управління ресурсами. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2024. № 10(1). С. 71-78.

17. Кифяк В.І., Олійник О.Б., Журавель А.С. Цифрові моделі управління фінансовими потоками на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.80>.

18. Ковбаса О., Максичка А. (2024). Сучасний стан розвитку малого підприємства в аграрному секторі економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-26>

19. Кузнєцова Т.В., Лук'янчук Ю.А. Система управління оборотними активами як інструмент забезпечення платоспроможності підприємства.

Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2023. Вип. 1. С. 56-65.

20. Купріна Н.М., Сарієва Г.І., Ступницька Т.М., Мельник Ю.М., Корчаковська К.В. Сучасний аналіз оборотних активів підприємства в системі застосування аудиту спеціального призначення. *Економіка харчової промисловості.* 2023. Т. 15, Вип. 1. С. 31-43.

21. Купріна Н.М., Ступницька Т.М., Баранюк Х.О., Величко О.М. Оборотні активи в системі управління підприємства: сучасні аспекти обліку, аналізу та аудиту. *Економіка харчової промисловості.* 2021. № 13, Вип. 2. С. 50-57.

22. Кустріч Л.О. Управління оборотними активами підприємств у системі фінансового менеджменту. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки.* 2024. № 4(2). С. 36-42.

23. Левандівський О.Т., Свиноус Н.І., Криховецька З.М. Аграрні розписки сільськогосподарських підприємств в активізації продовольчого забезпечення країни. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.* 2024. Вип. 20(1). С. 390-402.

24. Ленко І.В., Колесніченко А.С. Поняття дебіторської заборгованості та деякі питання її регулювання. *Review of transport economics and management.* 2021. Вип. 6 (21). С. 91-97.

25. Лисак О.П. Економічна сутність дебіторської та кредиторської заборгованості. *Мистецтво наукової думки.* 2020. Вип. 10. С. 6-8.

26. Литвиненко В.С., Гуренко Т.О., Дерев'янку С.І., Бурдим Ю.М. Інвентаризація активів і зобов'язань як інструмент відновлення обліку в сільськогосподарських підприємствах в умовах воєнного стану. *Економіка і управління бізнесом.* 2024. Vol. 15, № 1. С. 92-109.

27. Лопатинський Ю.М., Парасій Д.С. Сучасні умови економічної невизначеності розвитку аграрного підприємництва. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2025. №20. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-04-12>

28. Мінняйло В.П., Негоденко В.С., Копотієнко Т.Ю., Овчарик Р.Ю. Внутрішній контроль та аналіз оборотних активів підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки.* 2024. № 1(2). С. 140-147.

29. Негода Ю.В., Воляк Л.Р. Вплив оцінки нематеріальних активів на достовірність облікової інформації аграрних підприємств в умовах глобалізації. *Агросвіт.* 2025. № 10. С. 42-50.

30. Нікольчук Ю.М., Драч А.В. Фінансовий механізм управління активами підприємства. *Трансформаційна економіка.* 2024. № 2 (07). С. 63-70.

31. Олександренко І.В. Управління фінансовою діяльністю сільськогосподарських підприємств в Україні. *Бізнес Інформ.* 2024. № 2. С. 194-201.

32. Омельченко О.В., Янковий А.С. Сучасне обґрунтування напрямків підвищення ефективності системи управління оборотними активами на виробничому підприємстві. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.* 2023. № 2. С. 78-83.

33. Пігуль Н., Бондаренко Є., Кириченко А. Методичні засади оцінки ефективності управління активами підприємства. *Економіка та суспільство.* 2021. № 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-20>

34. Полков В. Категоризація та комплексний аналіз структурних змін у розвитку аграрного підприємства. *Економіка та суспільство.* 2025. №78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-129>

35. Приходько І.П. Нормативне регулювання та організація аудиту грошових коштів на аграрних підприємствах України. *Ефективна економіка.* 2025. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.6.1%20>

36. Рябчук О.Г., Костенко А.С. Значення аудиту дебіторської заборгованості підприємства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка.* 2025. № 37. С. 70-74.

37. Савченко А., Горелик Д., Гаврилюк В., Вербіцький О. Дебіторська заборгованість та її вплив на фінансовий результат діяльності підприємства. *Український економічний часопис*. 2025. № 8. С. 123-127.

38. Семенова К.Д. Аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 5-6. С. 26-32.

39. Сенченко В.В. Оцінка ефективності використання нематеріальних активів на підприємствах України. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 1. С. 359-371.

40. Соломніков І.В., Кондратюк М.В., Чувілко В.М. Концептуальні основи управління фінансовою стійкістю підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2024. № 87. С. 121-127.

41. Стародубцева Л.В. Теоретичні аспекти формування фінансових ресурсів для забезпечення сталого розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 192. С. 50-55.

42. Степаненко О., Канельська А. Фінансова стійкість підприємств в період воєнного стану: ризики, загрози, шляхи їх подолання. *Підприємництво та інновації*. 2024. № 33. С. 123-130.

43. Сухецька К.В. Ефективне управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств в умовах кризи. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2024. Вип. 104(2). С. 36-45.

44. Танклевська Н.С., Мірошніченко В.О. Фінансова стійкість підприємств в умовах цифрової економіки. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 249-255.

45. Тітенко З.М., Капля О.Л. Теоретичні основи механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3127/3163>.

46. Тітенко З.М., Пасічний В.А. Підвищення ефективності управління активами підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 2. С. 95-103.

47. Фінансово-економічна діяльність аграрного підприємства : навч. посібник / укл. І.С. Смага. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 140 с.

48. Халатур С. М., Ільченко О.О., Запара Ю.С. Фінансовий інжиніринг управління активами аграрних підприємств як запорука забезпечення продовольчої безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 17. С. 54-58.

49. Халатур С.М., Карамушка О.М., Шапка Я.І. Ключові аспекти фінансового інжинірингу в процесі управління оборотними коштами аграрного підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-53>

50. Халатур С.М., Масюк, Ю.В., Світлик І.М. Вплив макроекономічних ризиків на процедуру критеріального формування фінансової стійкості підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2024. Вип. 4(77) . С. 9-13.

51. Халатур С.М., Рева В.І. Оперативне управління ліквідністю малого агробізнесу під час війни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 19. С. 94-101.

52. Швед В., Омельченко О., Мартинюк В. Концептуальні та методологічні підходи до визначення стійкості фінансового стану підприємства. *Подільський науковий вісник*. 2024. № 1(29). С. 30-38.

53. Шкодін І.В. Концепція стійких цифрових фінансів: інтеграція стійкого фінансування з цифровими інноваціями. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 237-243.

54. Шот А.П., Барбаш Д.В. Дебіторська заборгованість та проблеми її стягнення в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2024. № 11(53). С. 812-820.

55. Шушкова Ю. В., Чернявська Д.Т. Платоспроможність в системі фінансової безпеки підприємства: місце, роль та імперативи забезпечення. *Бізнес Інформ*. 2024. № 11. С. 253-260.

56. Шушкова Ю., Шутко А., Баськова Ю. Аналіз стану та структури активів вітчизняних підприємств. *Молодий вчений*. 2021. № 11 (99). С. 415-421.

57. Юрлова А.М. Нематеріальні активи як важливий ресурс в аграрному підприємстві та особливості його аудиту. *Ефективна економіка*. 2025. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.6.103%20>

58. Яременко Л.М., Макарчук І.М., Бурдонос Л.І., Біденко В.І. Аналіз та управління активами сучасного підприємства. *Агросвіт*. 2025. № 4. С. 139-145.

59. Khalatur S. (2024). The impact of nanotechnological innovations on the competitiveness of the global market. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 328(2), 434-439.

60. Khalatur S., Dovgal O., Karamushka O., Brovko L., & Vodolazska O. (2024). Innovative trends of financial engineering to the way of digital economy. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(59), 136-150. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4508>

61. Khalatur S., Hrabchuk O., Vodolazska O., Babenko-Levada V., Pavlenko O. Financing the development agricultural production in European countries: comparative analysis and experience for Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2024. Vol. 2(55), Pp. 199-212. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4347>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

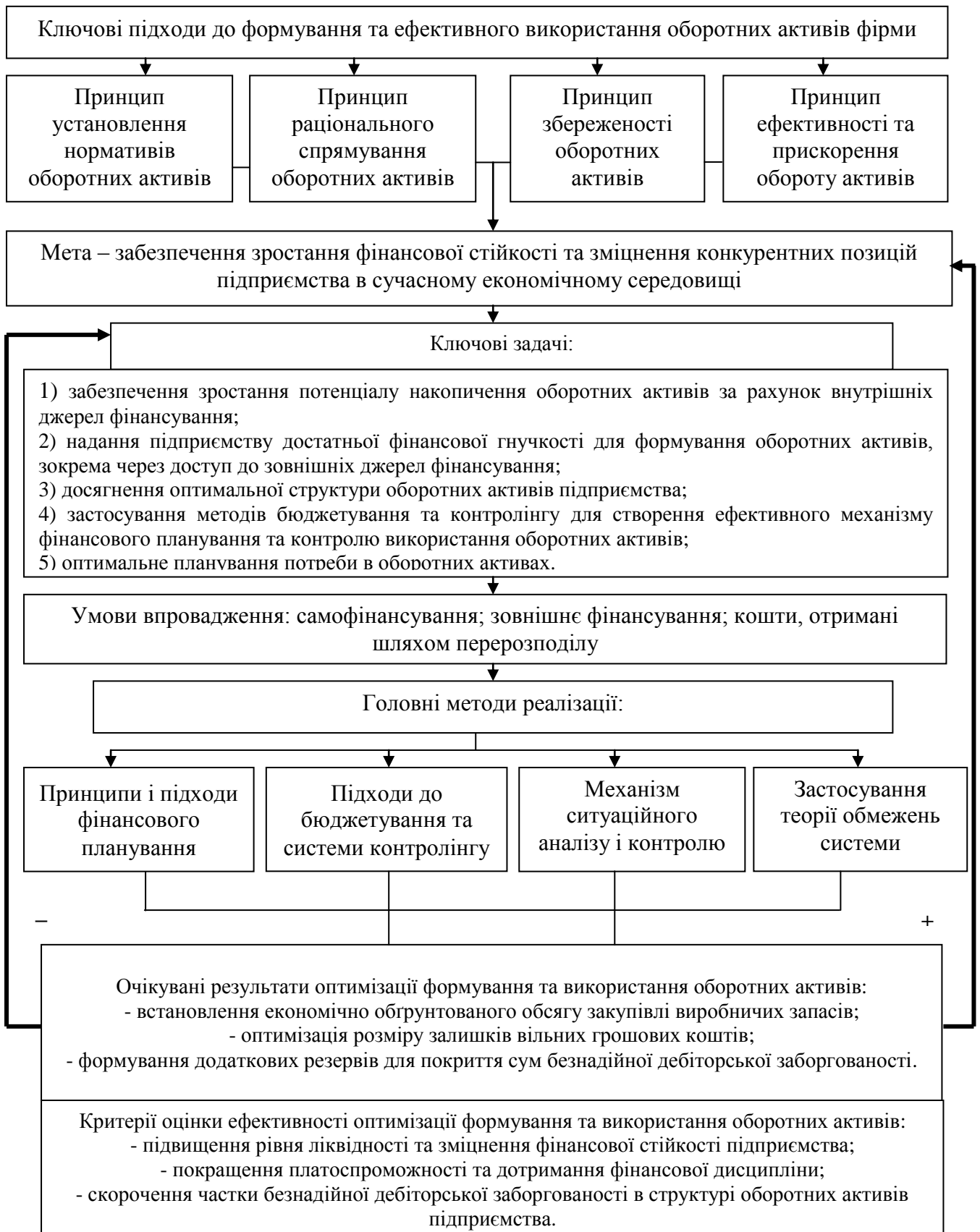

Рис. А.1. Логіка формування стратегії управління ліквідністю ПФФ «Агроцентр»